

vi människor

A black and white photograph of a young child in traditional clothing walking towards the camera. The child is wearing a light-colored long-sleeved shirt with patterned cuffs, a dark vest with a light-colored patterned waistband, and light-colored trousers. The child is walking on a paved surface. In the background, an adult's silhouette is visible standing in a doorway or window frame. The building has a rough, textured wall and a window with a grid pattern. The overall scene is outdoors, possibly in a street or courtyard.

NR 3/79

Årg. 31

kr. 7:—

BARN I ANDRA LÄNDER

innehåll

BARNEN I RAS-HIDIYEH DRÖMMER OM PALESTINA
Ingela Bendt skriver om en dag i ett palestinskt flyktingläger.

sid. 16

MITTEN: SKV-NYTT OCH AKTUELLT

LÄNGE TRODDE JAG COLUMBUS VAR DEN FÖRSTA MÄNNISKAN I AMERIKA
Marie Korpe har intervjuat två indianflickor i Minneapolis, USA

sid 23

BARN AV 70-TAL
Ett barns möte med en främmande kultur vill textilkonstnärinnan Gunvor Nordström skildra i ett antal gobelänger, som bygger på hennes egna erfarenheter. Vi presenterar ett par av de bilder som hittills är färdiga.

sid. 3

LUCIA PAULA PERES LOPES, 9 ÅR, LAPELA/PORTUGAL

Kajsa Vallgård bor sedan i vintras i Portugal. Där mötte hon Lucia, som lever på en lantgård. Om henne berättar hon på

sid 6

JAG SÅG ALDRIG NÅGRA BARN GRÅTA I ANGOLA
Birgitta Lagerström, fotograf, skildrar i text och bild mötet med barnen i Angola, som hon besökte som SIDA-stipendiat i 4 månader i vintras.

sid 10

ÖMHETENS DAL PÅ CUBA

Om daghem på Cuba skriver en grupp kamrater från Järfälla — ett av resultaten från en ovanlig studieresa.

sid 12

I MARAKWET FÖRBLIR MAN BARN OM MAN INTE ÄR OMSKUREN
Ann Lilljequist och Wilhelm Östberg, som vistats en längre tid hos Marakwetfolket i Kenya, berättar om hur omskärelsen av pojkar och flickor går till där. Den är en del av en initiering som betyder att barnen inträder i vuxenlivet.

sid 28—29

RECENSIONER

sid 34

vi människor

utges av
Svenska Kvinnors
Vänsterförbund.

Nummer 3/79
Årgång 31

Besöksadress:
Adolf Fredriks
Kyrkogata 12
tel. 08/20 37 56

Postadress:
Box 3120
103 62 Stockholm

Redaktion:
Louise Waldén, redaktör
Bodil Österlund, layout, med-
redaktör i detta nummer

Redaktionskommitté:
Eva Palmær,
Valborg Svensson,
Harriet Clayhills,
Gunilla Myrberg,
Vivan Nyström,
Katja Waldén

Ansvarig utgivare:
Valborg Svensson

Vi människor utkommer
med 6 nummer per år.

Prenumerationspris:
45 kr/år

Postgiro:
90 24—1

Redaktionen ansvarar
ej för insänt,
ej beställt
material.

Tryck:
Sjuhäradsbygdens
Tryckeri AB, Borås, 1979

Kvinnor och rätt

av Lotta Westerhäll-Gisselsson
Vad säger lagen om kvinnors utbildning? Medverkar den till att kvinnor väljer korta utbildningar som leder till yrken där det är svårt att avancera? Vad står det i lagen om kvinnans försörjning? Skyddar lagen kvinnor som blivit utsatta för våld? Det är några av de frågor som tas upp i den här översikten över de viktiga sambanden mellan kvinnokön och rättsregler.

Nu ute i bokhandeln!
Cirkapris 70:—

LiberFörlag

**SPRID vi människor
TILL MÄNSKORNA
I DITT LIV**

"Barn av 70-tal"

Den här bilden heter "Ensamhet". Den föreställer en fyraårig svensk pojke på ett sjukhus i Paris. Han har nyligen kommit till Frankrike med sina föräldrar, han ska stanna där ett år men kan ännu inte språket, har inga kamrater, känner inte till landets vanor. Då får han hjärnhinneinflammation och måste läggas in på sjukhus.

Reglerna är stränga, föräldrarna får bara besöka honom någon timme om dan. Han kan inte tala med någon, han gillar inte maten, han förstår inte rutinerna. Han är alldeles ensam. De som hjälper honom ur ensamheten är några invandrarbarn på samma avdelning. De förstår inte heller hans språk, han inte deras, men de talar till varandra med kroppen, med lekar, med tecken. Tack vare dem blir sjukhustiden ändå ett lyckligt minne.

Gunwor Nordström, textilkonstnärinna från Göteborg, har vävt bilden av sin fyraårige son på Paris-sjukhuset. Den ingår i en stor serie bilder hon ska väva för att skildra hur det är för ett barn att komma till en främmande kultur. Under ett år i Frankrike fick hon via sitt eget barn känslomässigt uppleva det som är så många invandrarbarns verklighet i text Sverige. Fast till deras verklighet kommer sedan också dåliga sociala villkor, förakt från omvärlden, svårigheten att återvända till hemlandet.

Men inte bara invandrarbarn råkar ut för kulturkollisioner. Också tredje världens barn utsätts för det när vi bedömer deras villkor med vår västerländska, materiella och materialistiska kulturens måttstock.

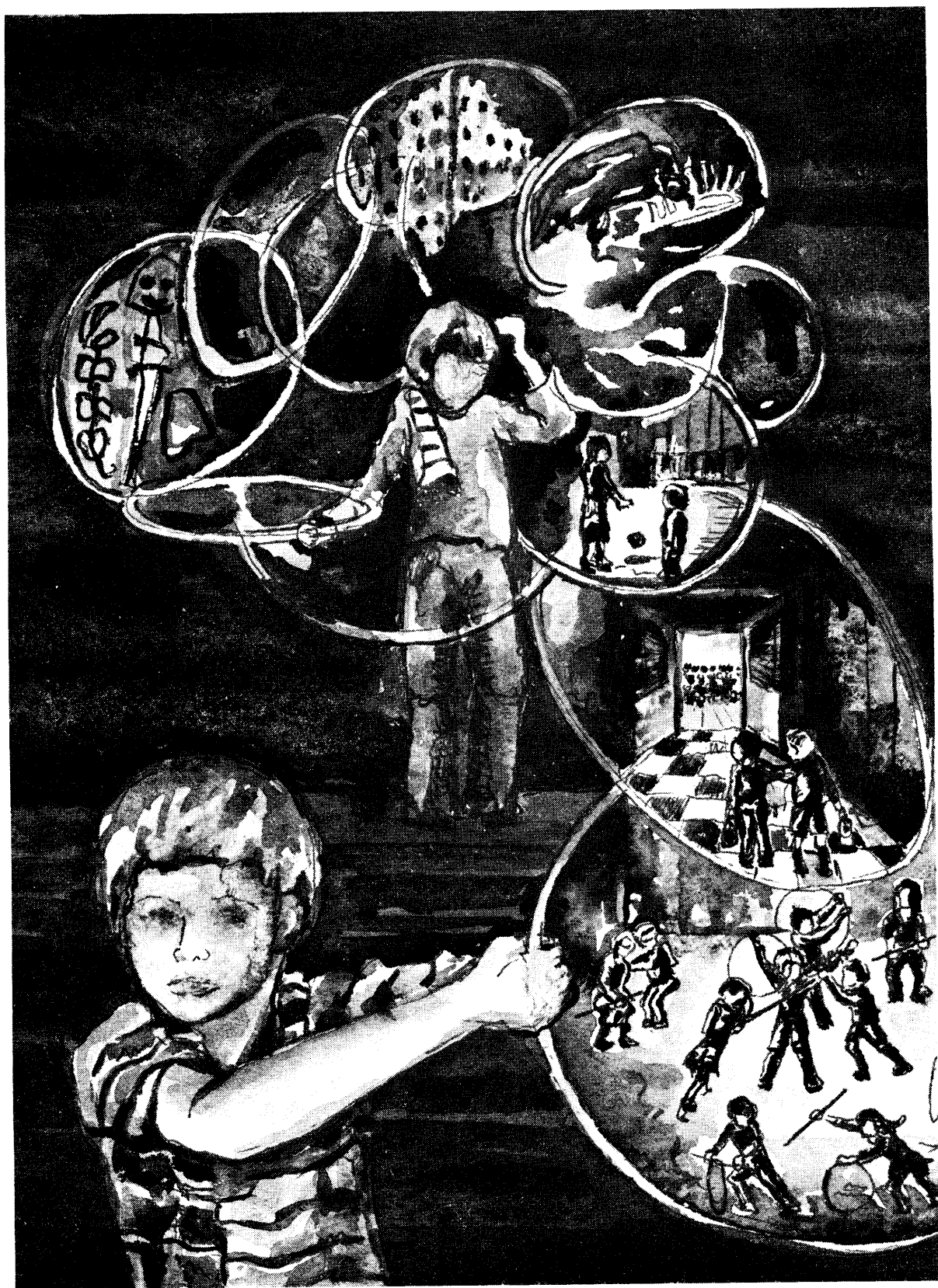

I det här numret har vi velat ta fasta på den identitet och självkänsla som barn får i en egen kultur. Också våra invandrarbarn skulle ha rätt till det. Och vi, ursprungsbefolkningen, borde lära oss respektera deras kulturer, som har så mycket av den värme och gemenskap vi saknar.

Vi tycker Gunwors gobe-länger kan förmedla den insikten på ett begripligt sätt.

På nästa uppslag finns ytterligare en av dem. Sammanlagt ska det bli ett 20-tal. Gunwor sökte med SKV:s stöd bidrag från SIDA för att kunna väva dem, men fick inga pengar. Nu hoppas vi att hon får projektbidrag som konstnär för att slutföra sitt arbete. Kanske kan hennes bilder hjälpa svenska barn att förstå vad det är att vara invandrare eller "främling".

LW

Barn av 70-tal

idéskiss till gobeläng 200x150 cm

Först var det nya landet, språket och storstaden spännande. Snart saknar du träden, fåglarna och dina vänner hemma. Du längtar efter andra barn att leka med varje dag

Du är fyra år och börjar "Ecole Maternel" i samma kvarter. Först är du glad, du är nyfiken. Äntligen får du kamrater. Snart är du ledsen varje morron vi går dit

Först ritar du jätteödlor, trilobiter och skelett från forntid. Snart klagar La Matresse över att du bara klottrar jämt när de andra barnen ritar fina gubbar

Du är fyra år och allt är mycket främmande och annorlunda. Snart klagar La Matresse över att du stampar i golvet när de andra barnen står tysta i räta led

Först är orden en ständig upptäcksfärd i fantasi och verklighet. Snart klagar La Matresse över att du vägrar tala det nya språket när de andra barnen från främmande länder redan kan och vill

La Matresse hälsar inte längre...

Barnen rullar tunnband på den trånga asfaltgården. En solstrimma letar sig ner över murarna. Den dansar runt på asfalten i kapp med alla barnen, en idyll som i Bruegels målning, men nej

Snart slåss ni varje dag om dessa tunnband dessa ringar som växer till onda cirklar som du en dag i vredesmod kastar tillbaka på allt och alla. Det främmande, det du inte förstår har blivit hotande och nära

När aggressiviteten börjar bygga en mur även mellan oss mitt barn då inser jag det orimliga...

Så smärtsamt inse att aggressiviteten var ditt nödrop i en tid av förvirring och främlingskap. Tålmodigt måste vi hitta tillbaka till varandra till vårt ursprung, till ett människoskap, tillsammans, för att återigen finna en plats i nuet och framtiden

Gunwor Nordström, Paris 1976

Detalj av gobelängen

foto: Johanna Helander

LUCIA PAULA PERES LOPES

9 år, LAPELA/PORTUGAL

text och bild: Kajsa Vallgård

Lapela är en liten by längst upp i norra Portugal, i den stora nationalparken Gerez. Ett bergigt hisnande vackert landskap. Men hårt för dem som lever och arbetar där. Hårt slit från soluppgång till solnedgång och veckan runt.

De flesta är fattiga — "trabalha muito — ganha pouco" — arbeta mycket—förtjäna lite, säger alla man möter. Men där finns mycken glädje också och stolthet och mycket ömsesidig hjälp.

Ingen svälter. Två rejäla mål mat om dagen med fläsk eller höna, ris eller potatis, kål, bönor, morötter.

Året, månaden, veckan, dygnet har sin rytm av jorden, djuren, vädret. Varje år faller 2,8 meter regn, nästan allt på vintern.

I fjorton grå hus bor 74 människor. Föds, lever och dör där. En av dem är Lucia Paula, nio år.

Alla arbetar. Barn, gamla, unga. Men på söndagseftermiddagen dansas det till grammofon på sandplanen framför kapellet. På söndagen görs bara det nödvändigaste: djuren ska vallas eller fodras — människorna ska ha mat.

Mellan sju och halv åtta kommer Paula ut i köket — ler

sömnligt, strålande. Tar på kängorna vid elden på golvet. I dag har hon ingen skola — lärarinnan ska bort. Annars åker hon med skolbussen halv nio.

Paula vill inte ha något morgonkaffe i dag. Hon tvättar bara ansikte och händer i en bunke på golvet och går ut för att skära gräs till tremånadersoxarna som köptes i förrgår för 27 contos (ca 2 500 kr) styck. Om två—tre år är de stora och inkörda och kan säljas till dubbla eller tredubbla priset. Att sälja djur ger den enda penninginkomsten i de små jordbruken.

Paula är med hela tiden i arbetet när vi hackar, bär och kör hem ljung till strö åt djuren.

Ibland får hon ilskna snubbor av sin moster Manuela, 14 år. Mamma Maria arbetar borta hela veckorna och pappa stupade i Guinea-Bissau när Paula var ett år. När oxarna ska selas tycker Manuela att Paula bär sig klumpigt åt och inte håller oxarna på plats.

— Hur ska du klara det här ensam om du inte lär dig ordentligt!

Medan Manuela och hennes 18-årige bror Domingos hac-

kar ljung hjälper Paula mormor Albertina att vakta oxarna som får beta på den övre magra delen av den lilla muromgärdade vallen. Det högre, bevattnade, gräset ska växa så det blir högt nog att skära igen. Hettan och torkan har kommit tidigt i år. Det är maj men varmt som i juli.

Paula tjoar undan oxarna med samma skallande, manande rop som Albertina. Dessemellan sitter de tillsammans och har det skönt i solen. Albertina har ylletröjan över huvudet i hettan.

Halv nio på kvällen går Manuela, Paula och jag till en granne för att se "O Astro", den brasilianska tv-serien som nu är inne på sin 140:e del. Fem kvällar i veckan klavbinder den nästan hela Portugal. Kärlek, intriger, lyx och lite magi.

Vi går till Manuelas kamrat, som är dotter i byns största och rikaste hus. Här är gott om plats, flera rum, ljusare och litet pyntat. Köket är stort, men lika svart som vårt av elden på stengolvet. Farmor håller den brinnande med torra grenar ute från marken.

Efter "O Astro" leker Paula lite med sina kamrater i det mjuka halvmörkret. Månen

skiner och byn har flera gatlyktor sedan elektriciteten kom för två år sedan.

Vi äter kväll vid elden. Sitter på den svarta träsoffan och bänken framför ugnen. Där bakar Albertina och Manuela var eller varannan vecka fem "broa", stora rundlimpor av majs- och rågmjöl, jästa med surdeg som sätts några dagar innan eller med en sparad bit deg från förra baket. Fem timmar ska de gräddas i den öppna ugnen som i flera timmar värmts upp med vedbrasa.

Paula går i "mässan". Det är maj och Marias månad. Det var den 13 maj en gång på tiotalet som jungfrun visade sig för några barn i Fatima. Nu är det stor vallfartsort med hundratusentals pilgrimer vart år.

Här i byn finns ingen präst. Han kommer någon gång i halvåret. Men var majkväll — efter "O Astro" — leder lärarinnan en andakt. Hon bor i

byn och är bondmora som andra kvinnor efter skolans slut klockan ett.

Mässan ger barn och ungdomar ett tillfälle att träffas, prata, leka, spela boll sent på kvällen framför kapellet. De står i klungor. Arbetet är slut för dagen. Flickor och pojkar kan träffas. En pojke drar i klockrepet för första ringningen. Några tonårsflickor kikar in i kapellet och springer sen iväg. Kommer tillbaka med höga blå liljor och ljusgröna ormbunkar. Byter vatten och ordnar blommorna i de många vaserna kring Maria på altaret. Kappellet står mest låst, men i maj är dörren öppen på kvällen. Lärarinnan tänder de sex ljusen. Allt fler kommer in, sätter sig eller faller på knä på det kala stengolvet. Det är mest barn och ungdom. Några kvinnor ber på knä längst bak. En äldre man — lite driftkucku och lite för glad i vin, men vänligt bemött av alla — står

på knä längst framme med Paula och de andra barnen.

Hela radbandet går igenom — Santa Maria — Helige Ande, gång på gång. Lärarinnan rabblar och församlingen svarar. En liten legend med förklaring — fler Santa Maria. Det går på en halvtimme och sen kilar alla ut igen för att skoja lite mer innan de drar hemåt, var till sitt.

Paula vill äta gryta i kväll. Hon slevar sömnigt i sig en skål vetemjölsvälling som Albertina kokat för sin dåliga mages skull.

Paula sitter en liten stund i Albertinas knä och kelar med henne. Ser på när jag borstar tänderna ute på gatan. — Mamma har lovat köpa en tandborste till mig!

Sen tar hon av kängor, strumpor, långbyxor och tröja och kryper ner mellan filtarna i mormors säng. Hon får ligga där under veckorna. I helgerna sover hon och hen-

nes mamma med Manuela.

Vi andra lägger oss också. Domingos i en av de tre stora breda sängarna, Manuela och jag i en. Lite småprat om "O Astro" och arbetet i morgon. Det blir allt längre mellan orden.

Genom de glesa golvbräder-na hör vi djuren därunder. En gris är sjuk och piper ynkligt, ungoxarna råmar sorgset då och då, getterna trampar. Vi vet att de två kaninmammorna i sina burar värmer sina kullar av nyfödda ungar. En hund skäller därute och får svar — bekanta, trygga ljud. Månljuset silar in i springan mellan fönsterluckorna. När klockan är halv elva sover alla.

En dag när det är mycket hett går Paula och jag hand i hand ner till bäcken nedanför vallen, medan Albertina vak-tar oxarna och Manuela och

Domingos sliter med hackor-na. Mer än fötterna tvättar inte Paula, men hon gör det grundligt och väntar sen på mig medan jag ger hela kroppen ett välbehövligt dopp.

Sen går vi hemåt efter den knirkande oxkärran som långsamt och stötvis släpas uppför den branta och steniga stigen.

Vi har kvarndagar. Varje hushåll har en eller flera dagar i månaden beroende på hur stor familjen är. Paula, Manuela och jag går den långa branta vägen. Ned och upp, ned och upp och ned. Det tar en dryg halvtimme. En liten bit bär Paula säcken på huvudet — tung råg. Manuela lägger den väl tillrätta åt henne. Paula har redan vana. Men efter ett par hundra meter tar Manuela säcken igen. Arbetet är mitt mellan lek och allvar för Paula. Hon ska och

vill delta, men ingen brukar säga något om hon ibland skuttar iväg på egna äventyr.

I kvarnen nere vid bäcken sopar Paula ihop majsmjölet, som malts sedan igår, med en ginstkvast. Vi hjälps åt att stanna den snurrande stenen, tömmer ur den majs som inte hunnit malas, fyller på med råg och kontrollerar att mjölet blir lagom fint. Sinnrika, enkla anordningar för att öka eller minska hastigheten på kornen som droppar ned i stennens mitthål och för att få stenen att snurra lagom fort.

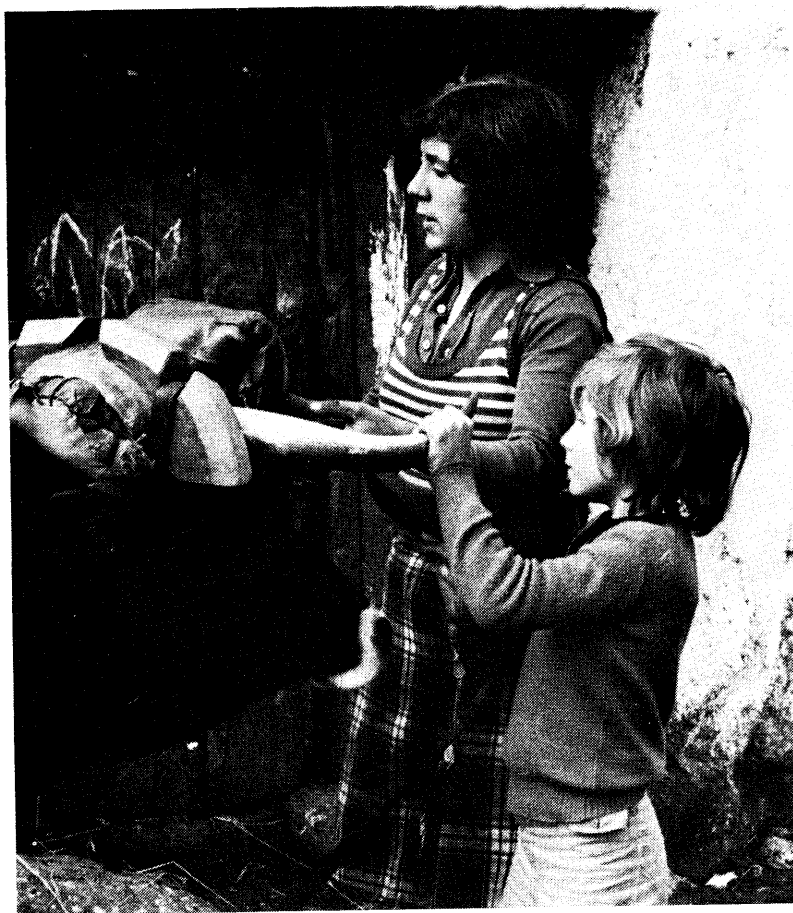
Mjölsäcken är tung. Manuela tar den på huvudet och balanserar ut över stenarna i bäcken. Hon ser sig om för att vara säker på att Paula klarar sig över. Till och med i den första branta, sega slänten skojar hon med Paula. Manuela får syn på en rejäl, smal, men torr björkstam och svänger med den. Hon stannar vid det gamla stenhuset vid vägen, nu regnskydd för herdar. Paula läser med ögon och finger det inhuggna årtalet — 1806. Det byggdes för soldater under den franska ockupationen av Portugal.

Det tar oss tre kvart att gå hem. Arbetet pågår jämt, men ingen jäktar.

Möter vi människor stannar vi och byter några ord, liksom med dem som arbetar med hackorna för majssådden på de små åkrarna utmed vägen. Alla åkrar är muromgärdade som skydd mot betande boskap. Vatten hittar vi i små bäckar. Klart, kallt, svalkan-de.

Paula hjälper sin moster Manuela att sela tremånaders-oxarna, som de föder upp.

Att föda upp och sälja djur är den enda penninginkomsten i de små jordbruken.

Vid kvällsmaten idag blir det lite gräl. Manuela och Domingos är trötta. De skäller på Paula som inte jobbat ordentligt tycker de. Paula blir arg och ledsen. Med tårar i ögonen skäller hon ilsket tillbaka. Hon blir sällan svaret skyldig.

Fem dagar i veckan går Paula i skolan i tredje klass i grannbyn Azvedo. Det är en skola för 18 barn från tre byar. Paula och en pojke från Lapela åker skolbuss en del av vägen tillsammans med de större barn som ska längre bort. Det kostar familjen 160 escudos i månaden (ca 15 kr eller lika mycket som en liter av den nu otroligt dyra olivoljan). Lärarinnan och de andra barnen från Lapela går både till och från skolan, det tar en halvtimme ungefär.

Ett kort Santa Maria och så sätter arbetet igång. En klass skriver efter diktamen. I pauserna ger lärarinnan en annan ett uppsatsämne och tar fram en tredje till tavlan för räkneförhör. Den ensamma lilla förstaklassaren får sysselsätta sig själv första timmen. Det kan vara svårt att höra diktamen, ett par barn står lutade mot katedern och skriver.

Ibland är det ganska hårda tag. När Paula inte svarar fort nog i räkning får hon en smäll på huvudet av den långa bambupekpinnen. När bara en pojke kan svara på en fråga får han som belöning ge de andra i klassen en smäll på huvudet.

Men liksom hemma växlar hårt och mjukt. Barnen och lärarinnan är goda vänner. Disciplinen inte särskilt hård. De går hemåt i solgasset tillsammans. Ylletrojorna svänger de i händerna. Solen står nära zenit och det är vindstilla.

Den dagen jag ska åka har Paula och jag kommit överens om att gå till en bäck och tvätta håret. Det är så hett att Paula söker den skuggigaste

platsen. Vi tvålär in varann, sköljer, gnuggar oss med handduken. Turas om att borsta håret. Det är torrt på en kvart. I dag går Paula med på att bada hela sig. Hon har fått rena långbyxor och ren tröja — vi tvättade i bäcken igår. Hon upptäcker att linnet inte behövs men är grått efter att ha suttit på en hel vecka. Det dammar ordentligt i torkan. Paula lånar min tvål, och lägger sig på knä på en slät håll. Blöter linnet, gnuggar in det med tvål, gnuggar, gnor, sköljer och inspekterar — precis som Albertina gör. Tvålär in igen varenda grå prick. Efter långt om länge är hon nöjd. Linnet är skinande vitt. På hemvägen hänger hon det på en ståltråd mellan vinstockarna kring Albertinas grönsaksland utanför byn. Där har ärtor, bondbönor, vitlök, kål och morötter redan blivit frodiga och höga.

Det är fredag. Mamma Maria och morfar Manuel ska komma hem från arbetet i köket vid volframgruvan uppe i Carris. Det dröjer — det går ingen jeep hit i dag. Trötta och svettiga kommer de först klockan fem efter tre timmars vandring över bergen i trettio graders hetta.

Fest!

Mamma får en stor lång kram och många kyssar. Paula får en påse kola som hon frikostigt delar med sig av. Sen kryper Paula upp i morfars knä. Kramar, kyssar, skratt och glädje. De två är alldeles särskilt goda vänner.

I ryggsäcken har de med transistorbandspelaren och

snart fylls huset av snabba portugisiska danslåtar. En stor ost har de också med — den första vi sett på en vecka. Broa-brödet är slut men en brödbil har kommit i dag och vi festar på vitt bröd, ost och öl. Frukt fanns också i bilen. Paula dansar runt efter musiken och tar stora tuggor ur det ena äpplet efter det andra.

Hon har glömt att hon trots vårt letande bland familjens alla kläder i det lilla rummet inte hittat sin andra sandal. En kjol åker på och vinterkängorna får duga. Snöre i den ena, rött garn i den andra. Det rena ljusa håret lyser i kapp med de blå ögonen. Glömt är gråt och ilska, glömt är arbetet, som ännu inte är slut för dagen. Att arbeta och behövas är självklart för Paula fast hon redan vet att hon vill fortsätta efter de obligatoriska fyra skolåren i ytterligare minst fem.

Till vintern är också Marias nya hus säkert färdigt. Där blir matrum, två sovrum och kök och badrum utanför. Men blir det inte klart så — "tem que ser — é assim" måste vara — är så. Paula har en stor familj — hon kommer mest att vara hos mormor ändå och i augusti kommer morbror och moster som bor med sina familjer och arbetar i Frankrike. Det blir ytterligare nio personer i det lilla lilla huset — men alla glädjer sig. Och om några år kan kusinerna flytta hem till Portugal igen. Det är här de hör hemma. Alla i familjen vill bo nära varann.

Kajsa Vallgård, lärare på folkhögskolan i Åsa och en av initiativtagarna till de välkända kvinnokurserna där, vistas sedan i vintern i Portugal. Därifrån har hon sänt oss den här fina berättelsen om mötet med en liten portugisisk lantflicka.

”Jag såg aldrig några barn gråta länge i Angola”

text och bild: Birgitta Lagerström

De satt trygga på sin mors rygg eller om de var ledsna fanns det alltid någon i närheten som tröstade med en varm kram.

Men jag såg många barn som var sjuka.

De var undernärda, de hade skabb, de hade tuberkulos, deras ögon var inflammerade.

Under den portugisiska kolonialismen hade de svarta barnen inga sjukhus att gå till. Ingen hälsovård var till för deras skull.

Barnadödligheten var skyhögt.

För att vara säkra på att få behålla några barn måste kvinnorna föda elva, tolv, tretton, fjorton.

Men idag är detta på väg att förändras.

Hälsovården är en av de vik-

tigaste uppgifterna för arbetarpartiet MPLA:s Angola.

Jag följde med Paul Odberg — som är norsk sjuksköterska — i landrovern mellan majsält och mandiokåkrar till de avlägsna byar som ingår i hans distrikt runt Quessa i östra Angola.

Han vaccinerar alla barn mellan noll och fem år och alla gravida kvinnor i byarna.

När Paul undersökte 32 barn i byn Cassekele hade 31 barn symptom på någon sjukdom.

Barnen har bl a för lite kläder när det är kallt. För det blir kallt också i Angola. Jordgolven i hyddorna är fuktiga.

Trångboddheten gör att man smittar varandra. Tuberkulosen sprider sig.

Byarna saknar vatten och avlopp. Därför badar barnen i

floder och stillastående vattnensamlingar och får inälvparasiter.

Vid avträden frodas flugor och mygg. Malarian attackerar.

Men nu får barnen alltså vaccin mot kikhosta, stelkramp, polio, mässling och tuberkulos.

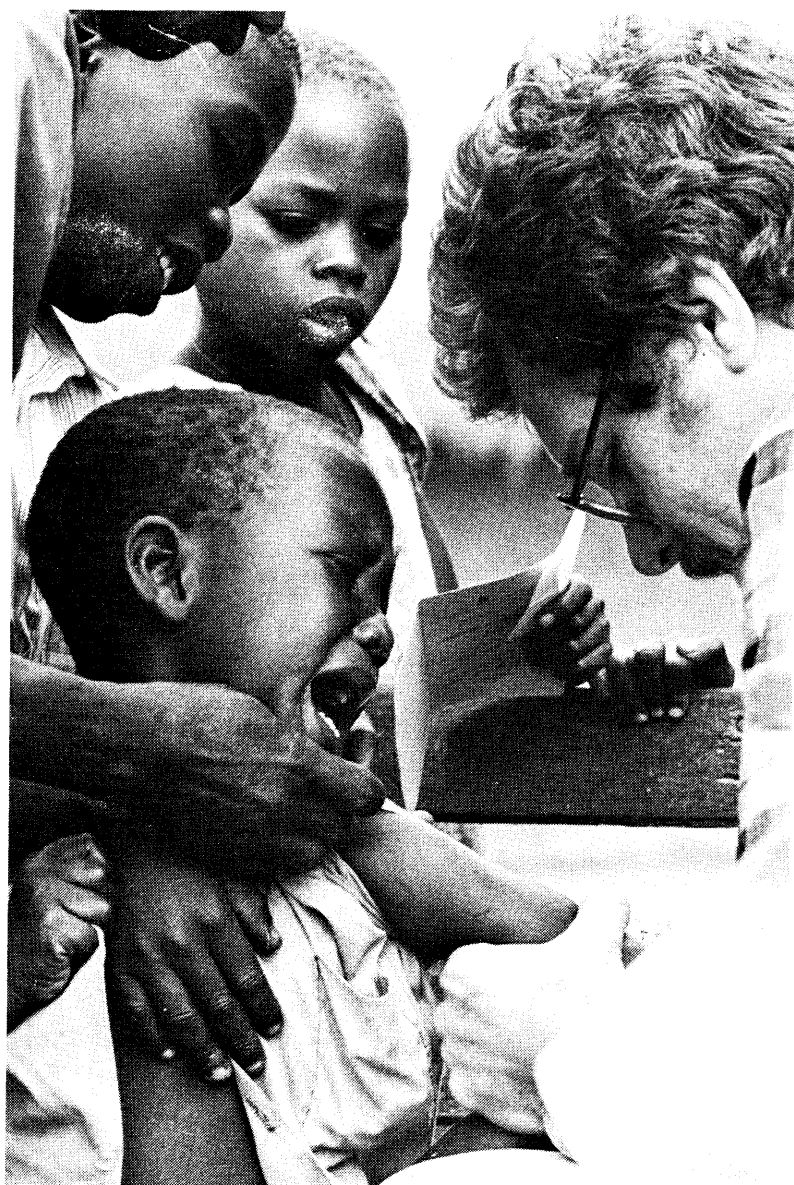
— Sen får vi hoppas att det går så fort som möjligt att ordna vatten och avlopp så vi kommer åt orsakerna till infektionerna.

Paul tar fram sin hundra-de spruta.

— Men jag vet att allt kommer ta tid eftersom så mycket måste göras i Angola inom alla områden och svårigheterna nästan är oöverskådliga.

Paul ska stanna tre år i

Quesso. Under tiden lär han upp José som ska ta över när Paul återvänder till Norge.

Angolas kvinnoorganisation OMA, som redan finns organiserad över hela landet, har tillsatt ett särskilt utskott som intensifierar arbetet med barnfrågor under FN:s Internationella Barnår.

Hälsovårdsarbete är en av de största uppgifterna.

Barnen är det allra värdefullaste för det nya Angola. ■

Birgitta Lagerström har under fyra månader bott i Angola. Hon var stationerad i Luanda, och reste runt i byarna på landsbygden. Det kunde hon göra tack vare ett journaliststipendium från SIDA och i höst kommer hon ut med en bok om kvinnor i Angola i serien "Kvinna i u-land" som ges ut av Nordiska Afrikainstitutet och SIDA.

Angola — f d portugisisk koloni — blev självständigt 11 november 1975 efter 16 års väpnad befrielsekamp. Under MPLA:s ledning med president Augustinho Neto bygger man nu ett socialistiskt Angola och arbetar med att få igång den nerkörda industrin och jordbruket.

Bristen på utbildat folk är ett av de många problemen.

För barnen planerar man skolor, daghem och fritidshem över hela landet och utbildar personal. Många av lärarna är kubaner och flera angolaner är på Kuba för utbildning.

Det är också brist på material som böcker, pennor, papper, transporter — nästan allting.

Angola behöver mycket hjälp under uppbyggnadsskedet.

Och det saknas statistik bl a över de problem som speciellt rör barnen. Det gäller barn i städer och på landsbygden och särskilt i de zoner där dålig barnomsorg förvärras av svårigheterna med återvändande angolaner i provisoriska läger.

13 specialkommittéer har tillsatts för att undersöka och kartlägga barnproblemen: undernäring, sjukdomar, juridiska frågor osv.

Det finns många föräldralösa barn i Angola och övergivna barn, barn som föräldrar inte haft någon möjlighet att ta hand om. OMA gör här stora arbetsinsatser och särskilda sömnadskooperativ inrättas också för att sy barnkläder som delas ut gratis till dessa barn och barnen i flyktinglägren.

MPLA har ett ungdomsförbund JMPLA och de mindre barnen kan gå med i en av MPLA:s massorganisationer OPA, Angolas pionjärorganisation.

Ömhetens dal p

I december 1978 avgick en studieresa till Cuba. Med på resan fanns en 12 personer stor grupp från Järfälla: socialarbetare, förskolelärare, bibliotekarie, kurator, lärare. Deras resa var höjdpunkten på ett långt förberedelsearbete. Så här berättar de själva:

"Vi satt en kväll, några kamrater i Järfälla, och pratade om hur begränsad man är när man arbetar i ett samhälle som inte tar hänsyn till de svaga. Vi saknade jämförelsematerial med ett socialistiskt land och det som lockade oss mest var Cuba. Vi beslöt oss för att prata med andra och se om det var möjligt att genomföra en resa till Cuba. Målet skulle vara att lära känna det cubanska samhället för att ta kunskaper med sig hem och sprida information om det. Men också att få känna att det finns möjligheter att förändra.

Vi träffades första gången i september 1977.

Vi gick igenom allas önskemål om studiebesök och tog sedan kontakt med Svensk-kubanska föreningen, med Reso och med folk på Cuba. Samtidigt startade vi studiecirkel i spanska och om Cubas historia, utveckling och nu-situation. Hela tiden förhandlade vi också med ICAP (Cubanska institutet för vänskap mellan folken.) Arbetmöten hade vi var tredje söndag förutom cirkelarna varje vecka. Hösten 1978 ägnade vi en weekend åt att intensivstuderar, planera och lära känna varandra. Vi framställde material till de studiebesök som vi räknade med att få gå på.

Rent praktiskt blev det så att Reso arrangerade vår resa under 17 dagar och därefter tog ICAP vid och arrangerade ett specialprogram för ytterligare sju dagar. Vi hade brevkontakt med FMC, kvinnoorganisationen på Cuba, och det hjälpte oss att få igenom de studiebesök vi önskade. Resan blev en stor upplevelse och överträffade våra vildaste förväntningar."

Den 8 januari besöker vi daghemmet "Ömhetens dal" i Havnna.

Det första som slår oss är att barnen är så många och ändå är allt så lugnt och välordnat. De flesta verkar helt koncentrerade på det de håller på med. Alla dörrar är öppna och man vistas mer utomhus än inomhus.

Vi lägger speciellt märke till den lilla frisersalongen, den lilla affären och den lilla dockvrån. Möbler och leksaker är exakta kopior av vuxenvärlden. Man är noga med sitt utseende på Cuba och det märks när barnen med stor omsorg kammar, klipper och lägger upp håret på varandra.

Alla barn får sina kläder här på dagis — flickorna korta klänningar och pojkarna

kortbyxor och skjorta. På gården hänger kläder på tork.

Barnen framför med entusiasm och stolthet sånger och ramsor, om Che och om revolutionen, om kärlek och romantik. Sång och musik är här liksom överallt på Cuba en självklar del av livet.

Vi hör nästan aldrig barn gråta och kinka. Då man slår sig finns alltid någon vuxen där för att ge tröst. Det är inte samma personaltäthet som i Sverige, på 155 barn har man en personalstyrka på 28.

Men personalen säger att det är tillräckligt, barnen klarar sig bra själva. De vuxna deltar oftast inte i barnens aktiviteter — de verkar att se sig själva mer som uppfostrare och ledare än som lek-kamrater.

Sjuksköterskan är en viktig

på Cuba

person. Man är nog med den förebyggande hälsovården och barnen kollas regelbundet.

På Cuba är det självklart att barnen ska ha det allra bästa. Näringsriktig mat och god sjukvård har hög prioritet.

På frågestunden efteråt undrade vi bl a om daghemsituationen på Cuba. Det byggs många dagis men än finns det inte tillräckligt med platser. När man väljer vilka som ska få plats tar man hänsyn till många olika faktorer, tex om det finns någon vårdare för barnet hemma eller hur viktigt moderns arbete är för samhället. Därför kan en läkare ha lättare att få dagisplats än en fabriksarbeterska. Man tar också viss hänsyn till politisk aktivitet, tex om föräldern är medlem i

någon massorganisation. Man kan få dagisplats även om man inte förvärvsarbetar. Det finns en social kommission som avgör det. Om mamman inte har någon inkomst behöver hon heller inte betala någon avgift för barnet.

Alla daghem på Cuba arbetar efter mycket detaljerade program, som görs upp av Barninstitutet (Instituta de la infancia). Där anges dag för dag, timme för timme, vad barngrupperna i olika åldrar ska göra.

Det finns aktiviteter för att utveckla språket, musik, dans, teckning, fysik. De små barnen tränar syn, hörsel, rörelse, förmåga att klara sig själva. De större barnen får lära sig artighet, kultur, ordning. För alla gäller att vänja sig vid goda vanor vad gäller tex sömn och hygien.

På "Ömhetens dal" fanns totalt fyra avdelningar, från första till fjärde året.

Varje avdelning bestod av mellan 30 och 40 barn.

Personalen arbetar skift med 8 timmars arbetsdag — daghemmet är öppet från 6 på morgonen till 7 på kvällen. Nattdaghem finns inte på Cuba, men däremot finns det ett veckodagis, där barnen är från måndag till lördag em.

I förskolelärarutbildningen ingår som lika viktiga delar matematik, psykologi, spanska, dans, pedagogik, plastik, konst. Varje daghem har en föräldrakommitté som träffar personalen var tredje månad.

I programmet för 4—5-åringar ingår också arbetsplatsbesök. Dessutom har det här daghemmet en möbelfabrik som "fadder".

För de föräldrar som inte har dagisplats ges råd via radio, TV och tidningar om hur man ska uppfostra sina barn. Stor vikt läggs vid den kollektiva fostran. ■

*Medlemmar i
Järfällagruppen*

Barn i Japan:

Pluggmammor, självmord och fö

— Trycket på kvinnan har lett till att man nuförtiden ofta kan läsa om mödrar som begår självmord och samtidigt tar livet av sina barn. Oftast är det hemmafruar i åldern 24 till 35 år som griper den här desperata utvägen. Att mammorna tar med sina barn i döden är en form av kärlek. Bandet mellan mor och barn anses så starkt att det inte får klippas av. Modern vill inte lämna barnet i den kalla och hårda värld hon själv inte kan uthärda.

Det berättar Hiroe Gunnarsson, hemmafru, fotograf och översättare utifrån den bok som hon och journalisten Monica Braw skrivit om den japanska kvinnan.

— De så kallade pluggmammorna ser som sin livsuppgift att mana sina barn till en sådan flit att de lyckas bli något i den hårda konkurrensen. De satsar allt på barnets utbildning. Redan i lekskolan börjar jakten och hetsen. Är barnen duktiga kan de hamna i en finare skola efter lekskolan. I småskolan kan de bereda vägen för en finare mellanskola och så vidare ända fram till universitetet.

— Många barn klarar inte av den här pressen. 784 ungdomar under 19 år tog sina liv 1977. En vanlig förklaring var att de hade kört i någon viktig examen.

— Barnamorden, pluggmammorna och förstörda barnnerv är naturligtvis en del av kvinnoproblematiken i Japan. Så länge mannen uppmuntras av samhället att inte ta del i barnuppfostran och familjeliv på ett helt annat sätt än nu kommer vi att dras med de här omänskliga företeelserna.

— Redan 1947 trädde en ny arbetsstandardlag i kraft. Den jämställer man och kvinna i arbetslivet. Ändå har kvinnan i praktiken diskriminerats. Fram till för

några år sedan var det vanligt att arbetsgivaren satte en åldersgräns i anställningskontraktet. Flickan fick arbeta tills hon fyllde 26 år. Inte längre. Därefter skulle hon sluta för att, om hon var normal, gifta sig. I dag är den paragrafen borttagen genom ett domstolsutslag. Men frågan kvarstår. Hur många är de som vill arbeta kvar på ett ställe där de inte är önskvärda?

— Kvinnorna hade mycket makt tidigare. Nu är det tvärtom. Högst upp i familjepiramiden står mannen. Längst ner kvinnan. Hennes plats i samhället är mycket bestämd och ofri. De flesta flickor jobbar några år efter gymnasiet eller universitetet. På arbetet hoppas de träffa sin blivande man. En kvinna i Japan ska vara gift, annars ses hon som avvikare av omgivningen.

— När väl flickan eller hennes familj funnit den äkta hälften väntar henne hemmafruns roll. Hon ska föda barn, uppfostra dem och dessutom sköta familjens ekonomi. Mannen har inte tid. Arbetet uppslukar honom helt.

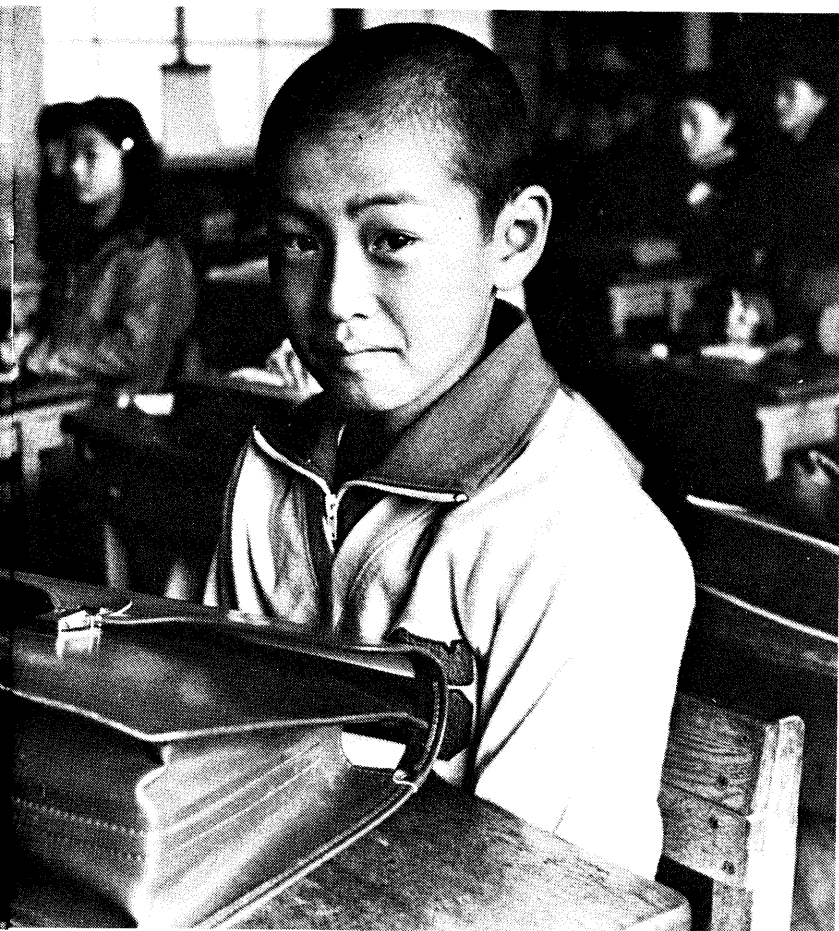

— Om kvinnan vill förvärvsarbeta måste hon be mannen om lov. Men få män ger sitt medgivande. Att ha en fru som arbetar ses nedlåtande. Någon kan ju få för sig att mannen inte själv är nog karl att försörja familjen.

— Om kvinnan mot alla odds får mannens tillåtelse att arbeta och det går dåligt för barnen i skolan är det förstås hennes fel helt och hållet.

— Hur framtiden kommer att gestalta sig är svårt att säga. Monica och jag har lite olika

förstörda barnnerver

syn på den saken. Jag ser att fler och fler unga män hjälper sina fruar när så behövs. Men det finns också tecken på att männens ställning kommer att stärkas än mer. En tidning gjorde nyligen en undersökning om vad unga män önskar sig av sina blivande fruar. Många av dom stödde den passiva och tillbakadragna roll som kvinnan har idag.

Om boken **"Den gömda solen — en bok om Japan och**

den japanska kvinnan" (LT:s förlag, ca 55:—) berättar Hiroe:

— Det tog omkring ett år att samla materialet. Sedan behövde Monica och jag fyra intensiva månader för att sammanställa boken. I den ingår ett 20-tal intervjuer med olika personer. Alltifrån fiskarfruar till geishor och kvinnor som trots allt lyckats i karriären.

— I Japan finns det redan en massa böcker om den japanska kvinnan. Men jag tror

att den här är den första i sin genre på svenska.

Så långt Hiroe Gunnarsson. Barnamorden, pluggmamorna och barnsjälvorden är några av de mest brännande och aktuella frågorna som boken tar upp. Men "Den gömda solen" rymmer mycket mer:

Från unisex till kvinnlig hjälplöshet, Att uthärda, För oss var kejsaren gud, Brudkandidaterna, Den glada svärdottern, Abortparadiset, Majongänkan och Ge mitt barn en lärare och inte en lärarinna, är ytterligare några av kapitelrubrikerna.

Avslutningsvis sagt är "Den gömda solen" en spännande berättelse som här och var serverar en mängd aktuella siffror och fakta. Och det om ett land där kvinnorna har en så annorlunda ställning än den vi är vana vid. ■

Claus Granath

Några fakta ur "Den glömda solen":

— 8 % av de stora och medelstora företagen anställer överhuvudtaget inte kvinnor.

— 20 % av företagen anställer inte akademiker.

— 9 % av företagen anställer inte gifta kvinnor.

— 61 % av företagen ger inte kvinnor utbildning till arbetsledande eller tekniskt avancerade uppgifter.

— 25 % av företagen erbjuder inte administrativa poster åt kvinnor.

— Kvinnorna tjänar i genomsnitt 55,8 % av vad mannen tjänar.

— Av Japans 2 600 domare är 55 kvinnor.

— Bara 4,8 % av Japans direktörer och arbetsledare är kvinnor.

— I statlig tjänst finns det 13 % kvinnor.

— Av Japans 12 621 dagstidningsjournalister år 1976 var 121 stycken kvinnor.

Barnen i Rashidiyeh dr Palestina

text och bild: Ingela Bendt

Ingela Bendt, frilansjournalist, har varit i Libanon två gånger, sammanlagt över fem månader. Hon har också fått ett SIDA-stipendium för att undersöka de palestinska kvinnornas situation i exil. Under ca tre månader bodde hon i flyktingläger i Libanon. Resten av tiden tillbringade hon i Beirut, med den palestinska gerillan i östra Libanon samt i Syrien. Nästa år utkommer hon med en bok om palestinska kvinnor.

I den här berättelsen skildrar hon en helt vanlig dag i ett av de många flyktinglägren.

— Jag kan svara, jag kan, ropar flickornas fråga. Palestinska barn törstar efter inte.

— Oooo'Allaaaah'akbaar...
oooAllaaah'akbaar...

Allah är stor! Allah är väldig!

I den stilla gryningen ekar religionen från den knastrande högtalaren på minareten ut över flera tusen platta tak i det palestinska flyktinglägret Rashidiyeh i södra Libanon... ut över fälten och apelsinlundarna runtomkring... ner mot bergen i Palestina 17 km söderut... bort över Medelhavet...

Allahs väldiga storhet och tupparna som genast börjar

gala fungerar som väckarklocka för de 15 000 palestinska flyktingar som bor här.

Så vaknar lägret till liv under lugnare tider, för några fredliga tider finns inte.

— Fred vet jag inte vad det är! säger Amal, 12 år. Jag avskyr kriget, men vi har lärt oss leva med det. Det kommer att vara farligt för oss palestinier till vi är hemma igen. I Palestina!

Vid sextiden på kvällen samma dag som Egypten och Israel tecknar under "fredsavtalet" i Washington börjar

israeliska granater explodera bland husen i Rashidiyeh och de fortsätter att dugga hela långa natten igenom tills klockan blir sex morgonen därpå.

Amal, hennes fem syskon, mamma och farmor tillbringar natten i skyddsrum, tätt ihoptryckta med andra familjer på den lilla ytan.

Varje gång en granat slår ner i närheten, skälver marken av den dova smällen och Amal vaknar ur sin oroliga sömn av att kroppen instinktivt snörper ihop sig. De små barnen kvider.

römmar om

...korna och viftar med handen för att få svara på lärar-
...efter kunskap, skolk och bus på lektionerna existerar

I nästan varje hem finns en bild på Abu Amar, som Yassir Arafat — PLO:s ledare — kallas. Flickorna i sjalett är troende muslimer och täcker huvudet som traditionen säger, en vana som försvinner speciellt i stadslägren.

När den sista granaten fallit är det mycket tyst och kusligt. Alla avvaktar nere i skyddsrummet.

Den här morgonen manar inte Allah sina trogna från moskén.

Det hörs fotsteg i gränden ovanför och män som talar. Amals pappa kommer nerför trappan. Han är med i Fatah — den största palestinska kommandogruppen — ingår i lägerförsvaret och har gått vakt i natt med Amals bror.

Över axeln bär han sin kallaschnikof, en rysk k-pist.

— Det är över! Den här omgången! meddelar han.

På förmiddagen kommer en farbror från Saida, 50 km norrut mot Beirut, för att hämta familjen.

Många andra kvinnor och barn har redan lämnat lägret. Men Amals pappa, äldre bror och systern Nadua stannar. Trots kraftiga påtryckningar vägrar 15-åriga Nadua att följa med. Hon har varit med i Zaharat, Blommorna, i många år och där har hon fått militärträning.

— Jag behövs här, säger

hon sammanbitet och tar på sig den gröna uniformen. Jag tänker inte låta israelerna skrämma iväg mej!

De israeliska anfällen kommer periodvis, under en månad, kanske två. Mellan anfällen återgår lägerlivet till "normala" gånger. Kvinnor och barn återvänder.

Då startar skolan på nytt, liksom daghemmen, och Amals mamma öppnar sin lilla affär. Männen åker till sina arbeten — om de har några.

Då fylls grändarna med liv och röster och arabisk musik.

Barnen samlas igen och kvinnorna sitter utanför husen och arbetar. Gränden är barnens och kvinnornas värld under dagen.

— Jag är palestinska! säger Amal utan att tveka.

— Var är du född? frågar läraren framme vid svarta tavlan.

— Utanför Haifa! svarar hon.

Haifa ligger i staten Israel som bildades 1948. Men Amal kallar aldrig Palestina för Israel. Det gör inte andra palestinska barn heller. Hon borde egentligen svarat Rashidiyeh, för hon har aldrig satt sin fot i Palestina. Men banden bakåt och visionerna om återvändandet lever även hos ganska små barn.

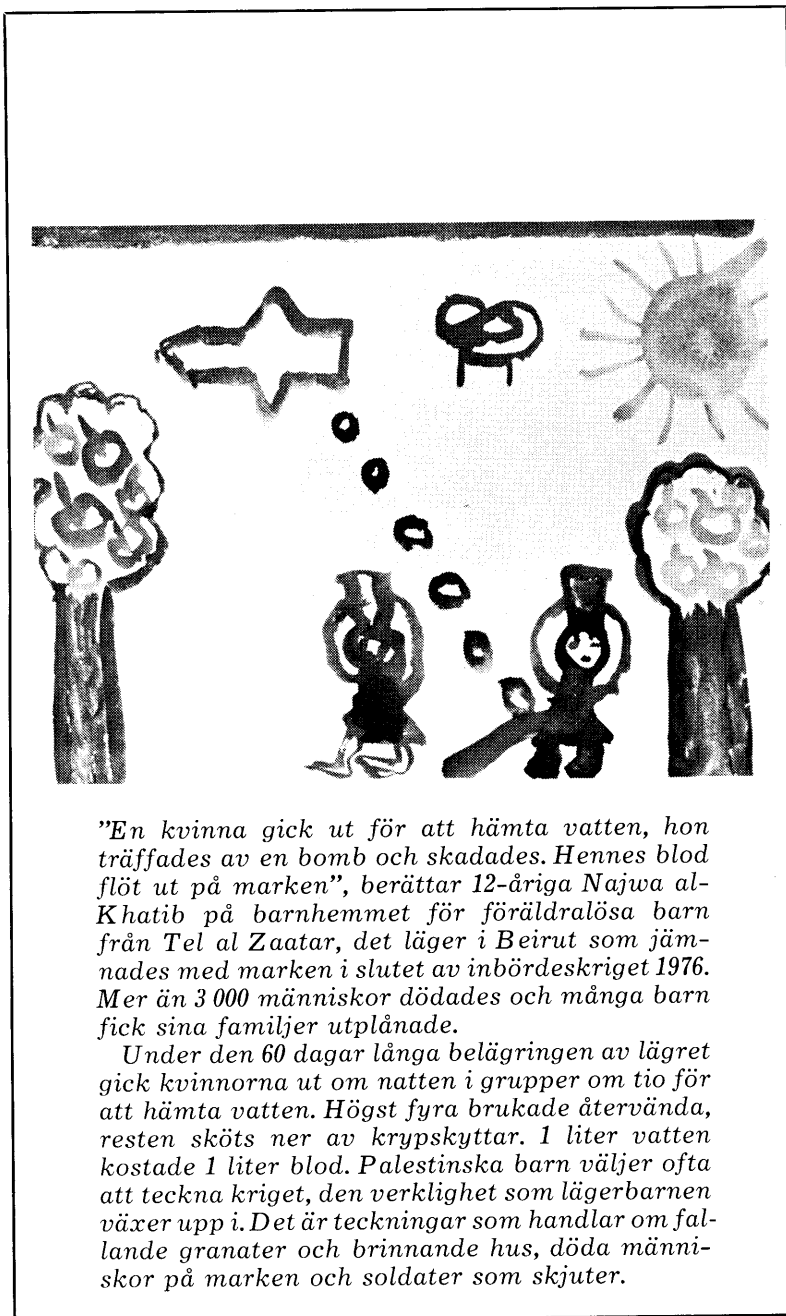
30 flickor i beiga skolrockar följer uppmärksamt lektionen i palestinsk historia.

— Vi hade många olivträd, aprikoser, fikon, apelsiner och vi hade får och getter, berättar Amal om sin hemby. Farmor säger att bröllopen varade i flera dagar förr. Britiska armén hjälpte israelerna att ta vårt land! Så palestinska folket flydde och trodde dom skulle få återvända snart. Dom blev lurade! Vi har inte fått komma tillbaka än. Det är därför vi älskar våra kommandos så mycket för dom kämpar för vårt Palestina!

Läraren plockar fram en tablastrumma. Vem vill trumma? undrar han. En skog av händer viftar i luften och alla skriker i munnen på varandra. Amals kusin Rashida får trumman och börjar trumma taktfast och skickligt.

De sjunger Talis lahen, sången om kämpen som ger sitt blod för hemlandet. Alla kan den och andra liknande sånger utantill.

Sen tar alla flickorna tag i varandras händer i en lång rad framme vid katedern, de stampar i golvet i takt med

"En kvinna gick ut för att hämta vatten, hon träffades av en bomb och skadades. Hennes blod flöt ut på marken", berättar 12-åriga Najwa al-Khatib på barnhemmet för föräldralösa barn från Tel al Zaatar, det läger i Beirut som jämnades med marken i slutet av inbördeskriget 1976. Mer än 3 000 människor dödades och många barn fick sina familjer utplånade.

Under den 60 dagar långa belägringen av lägret gick kvinnorna ut om natten i grupper om tio för att hämta vatten. Högst fyra brukade återvända, resten sköts ner av krypskyttar. 1 liter vatten kostade 1 liter blod. Palestinska barn väljer ofta att teckna kriget, den verklighet som lägerbarnen växer upp i. Det är teckningar som handlar om fallande granater och brinnande hus, döda människor på marken och soldater som skjuter.

trumman och böljar fram och tillbaka i dabke, en folkdans. Amal drillar höga toner ur strupen.

— Det där är min favoritlektion, säger hon efteråt när vi står i dörröppningen till familjens enkla affär, som Amal passar på eftermiddan. Samtidigt försöker hon läsa läxan i arabiska och ser också till sina småsyskon som pillrar i

sanden utanför. Hon drar upp lillebror Fadis byxor som ramlat av.

Sen hon kom hem från skolan har hon och andra flickor på gatan smetat in varandras hår med henna. Håret är provisoriskt inlindat i en handduk och kletiga hårtestar ligger på pannan. Men det blir vackert sen, menar hon.

Just nu grävs en avlopps-

Den arabiska kulturen — därmed också den palestinska — är patriarkalisk. Gamla sedvänjor och religionen, islam, har ett stadigt grepp om människorna. Kvinnan ska av tradition hållas hemma och beskyddas av mannen. Men den situation palestinerna har hamnat i har inneburit förändringar. "Det är som natt och dag", säger äldre kvinnor. När de var unga kunde inte män och kvinnor sitta i samma rum och samtala, idag är det en självklarhet. Flickor utbildar sig, flickor jobbar utanför hemmet, flickor deltar i "revolutionen", som palestinerna kallar sin befrielsekamp.

1965 upprättade PLO ett kvinnoförbund, men trots detta har kvinnorna svårt att bli respekterade för sitt arbete. En kvinnoaktivist uttryckte det så här: "Ni i Sverige har haft lång tid på er att förändra kvinnans situation men PLO har bara funnits i 14 år. Vi har dessutom varit i krig hela tiden. Hela vårt folk är förtryckt, inte ens männen är fria män. Därför är befrielsekampen viktigast för oss, kvinnofrågan får trots allt komma i andra hand."

*

Gamla palestinier berättar ofta om de vänskapliga förhållanden som rådde mellan dem och judarna i Palestina. Man skiljer nog på judar och sionister. Också barnen vet skillnaden: sionisten är en fiende, men det är inte en jude.

Sionismen lär att judar från hela världen har EXKLUSIV rätt till en egen stat i Palestina — staten Israel. Palesti-

nierna är inte önskvärda i sitt eget hemland, medan däremot en jude från t ex New York automatiskt får medborgarskap i Israel.

PLO menar att det inte kan bli fred i området förrän de får rätt att återvända och leva med dagens israeler i ett demokratiskt Palestina. En stat där alla har SAMMA rättigheter oavsett religion eller etniskt ursprung. Helt enkelt en avsionisering av Israel.

*

1948 bildades staten Israel.

Då tvingades ca 700 000 palestinier på flykt, knappt två tredjedelar av Palestinas dåvarande befolkning.

Idag finns ungefär 3,6 miljoner palestinier. Av dessa bor ca 500 000 i Israel, 800 000 på Västbanken, 400 000 på Gazaremsan, 1 miljon i Jordanien, 200 000 i Syrien, 300 000 i Libanon, och 400 000 i övriga arabvärlden, i Europa eller USA.

I Syrien, Jordanien, på Västbanken och i Gaza finns flyktingläger. I Libanon ligger 12 läger. En tredjedel av palestinerna i Libanon är registrerade som lägerbor av FN, men det finns 10 000-tals fler i lägren, som inte står på FN:s listor. Så i praktiken bor nästan hälften av palestinerna i Libanon i flyktingläger.

Det är svårt att få någon exakt statistik av palestinerna. En del palestinier har tagit medborgarskap i det land de bor och registreras då inte som palestinier längre, många flyttar på sig och har inte anmält sig i det nya landet och under krigstillstånd har många dött och många fötts utan att det har registrerats.

Alla jublar. Amal fnissar, för hon vet väl att Sadat är ett aschle. Det förstår ju alla. En riktig förrädare. Det står det förresten skrivet på väggarna i lägret, liksom slagord mot sionism och imperialism mellan martyraffischerna på stupade palestinska soldater.

— Haram! Haram! Så synd! Vilken olycka! säger Amal

med äkta medlidande när jag berättar att jag bara har en bror och inga systrar. Flickorna runtomkring kramar mig hårt. Alla har bekymrade veck i pannan.

Systrar måste man ju ha, fyra åtminstone, menar de. Systrar att dela arbete och ansvar med, leka med, läsa läxor med, gräla med, dela sång med, prata med eller bara vara nära.

Amals äldre syster Nadua har gett henne ett förtroende. Nadua är pulserande förälskad i en kommandosoldat, Yossef. De två har pratat med varandra flera gånger, men alltid tillsammans med andra. Aldrig ensamma. Att t ex åka på bio ensamma är en omöjlighet.

— Det skulle se illa ut! Hon skulle få rykte som dålig flicka! förklarar Amal.

Men kanske kan de gifta sig en dag — om Yossef inte dör i strid innan dess och om han känner samma sak som Nadua och går hem till hennes pappa och frågar om han får gifta sig med henne.

Sån är traditionen och så måste det gå till och det skvallras om nån bryter ramarna.

Släktband och familjesammanhållning är stark. Barnen föds in i ett kollektivt liv där man självklart ställer upp och värnar om varandra och familjens heder.

Familjerna är stora, det är inte ovanligt att träffa en 35-årig kvinna som haft 15 "margar", som det kallas på arabiska när hon fött 15 barn.

Flickorna tränas tidigt i rollen som god mor och husmor. Amal kan redan sköta småbarn, baka bröd och rulla vindolmar bland mycket annat.

I skymningen går hon iväg till brunnen för att diska. Hon balanserar den stora runda aluminiumbrickan med kasuller och tallrikar på huvudet.

Vi passerar grupper av le-

ränna från Amals hus. Nån sån har de inte haft förut. Tio, nej säkert 15 vuxna och barn deltar i arbetet med goda råd. Amals mamma ser nöjd ut då hon kommer ut med en bricka med små teglas.

De vuxna pratar om Sadat i Egypten.

— Sadat är ett stort Aschle! säger han som gräver när han får sitt teglas.

kande barn och Amal sätter ner brickan och deltar i att kasta sten genom granathålen i en vägg, den enda resten av ett sönderbombat hus. Överallt finns barnen, aldrig ensamma, alltid med andra.

— Ashnabie! Ashnabie!

Främling! Främling! ropar de som inte sett mig tidigare, för det är mycket ovanligt med västerlänningar i lägren.

— How are you? What's your name? skriker de förtjust och gör kullerbyttor, härmar Bruce Lee (karate-idol) eller konstrar för att jag ska märka dem.

Nu är det mest pojkar ute och leker, för de behöver inte ta del av hushållsgöromål på flickors vis.

Några småkillar sitter i ett bilvrak. Men det är inget bilvrak utan ett palestinskt bombflygplan som anfaller israelerna på det sätt som de anfaller palestinerna. En önskelek, för det är bara israelerna som har makten och medlen att peppra palestinska flyktingläger från luften.

Ett par gamla män i fotsid dräkt och huvudschal följer pojkarnas lek.

— Aiwa! Aiwa! Just så! På dom bara! grymtar de och rullar sina radband.

Här finns nästan inga speciella saker gjorda för enbart lek, utan en pinne blir en k-pist t ex och lekarna smälter ihop med arbetet och den palestinska världsbilden, som tillsammans formar barnen till vuxna.

— — —

När det mörknar samlas alla hemma för att äta. Amal plockar ut små glasbitar ur Fadis fot.

Plötsligt kommer Assad in genom dörren. Pappa kysser honom två gånger på varje kind.

Assad är Amals äldste bror och han läser vid universitetet i Beirut. Amal vill studera till läkare när hon blir äldre. Så vill hon gifta sig med nån som arbetar inom revolutionen (så kallar palestinerna

sin befrielsekamp, som inte är socialistisk utan nationell) och hon vill själv inte ha mer än ett par barn.

In genom dörren strömmar den ena grannen efter den andra och vill ha nyheter från Beirut. De vuxna talar om striderna där, om vad Yassir Arafat sa nyss, om att kusin Shadia fött sin förste son. Ovationer!

För mannen är överhuvud i familjen och pojkar uppfostras att bestämma över systaras, för att senare i livet axla ansvar för familj och föräldrar.

Amal och de andra barnen är tysta när de vuxna talar. De lyssnar och lär och somnar in ett efter ett på de utbredda madrasserna på golvet. Det sista Amal hör innan hon slocknar är att de pratar om den nya avloppsrännan.

Och från den knastrande högtalaren på minareten nere vid stranden strömmar förkunnelsen om Allahs väldiga storhet för sista gången idag. ■

**Fröken! Dom kallar mig för nigger
Dom springer efter mig
och skriker nigger, nigger!
Jag vågar inte mer
gå ut på rasten.**

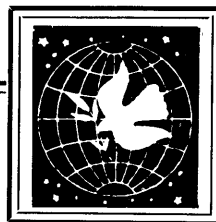
**Fröken!
Dom kallar mig för nigger
Dom knuffar mig i trappan
och skriker
att jag tigger.
Jag vågar inte mer
gå in på maten.**

**Fröken! Dom kommer
när jag ligger
och drömmer.
Dom ska ta mig
för att jag är nigger.
Jag vågar inte somna mer
på natten.**

(Okänd invandrarelev)

**Ur rapporten "Segregationens konsekvenser för barn"
Forsberg/Pettersson**

När kommer fredsstormen?

Barn och krig — det är en kombination som får blodet att isas på den mest förhårdade och mest likgiltige. Barnen får lida fruktansvärt, inte bara de som dödas och lemlästas eller bränns av napalm, de som slits ur sin miljö och skiljs från sina närmaste får ofta psykiska skador. — Fast sannerligen inte alltid.

Vi har runt omkring oss människor som i sin barndom upplevt alla krigets fasor men ändå är harmoniska, energiska och aktiva. — Vietnams barn lekte och sjöng i primitiva, ofta flyttade skolor, i Sydvietnam var skolorna mestadels underjordiska, elevernas föräldrar var oftast långt ifrån dem. Koreas barn dödades och plågades fruktansvärt, man kan knappast fatta det, när man ser vad dessa barn som vuxna byggt upp och skapat för sina egna barn.

Människans resurser tycks obegränsade. Hennes förmåga till återhämtning vet inte av några gränser, tycks det. Men kanske börjar vi närma oss gränserna ändå, när vi börjar lagra avfallsprodukterna från kärnkraftsverken, som i tusentals år kan förgifta våra efterkommande.

Vi vet också att kärnkraftsverk tämligen lätt kan omvandlas till kärnvapenindustri.

I press och TV har i vår förekommit artiklar och program som avslöjar världens rustningar. Västtyskland är redo för neutronbomben, USA kan förintä mänskligheten tusentals gånger (fast strängt taget låter den sig inte förintas mer än en gång). Generaler och fabrikanter låter sig villigt intervjuas och avslöja militära planer, som jag föreställer mig skulle stämpas som grovsta spioneri i andra sammanhang.

Man ställer sig frågan: varför ställer de upp för intervjuer stup i ett? Inte kan det vara bara för nöjet att få publicitet? — Efter en stunds funderande tycker man sig ana en del sammanhang. Det är alltid Nato-ländernas oerhörda styrka i USA:s mäktiga skugga som beskrivs. Det tar ju död på myten om Sovjetunionen som världsfredens hot, så tillvida är det bra. Det är sannerligen inte USA som är omgivet av fientliga baser, det torde vara uppenbart för alla vid det här laget.

Men det finns en risk att här skapas skräck och apati. Vad kan vi fattiga kryp göra mot denna fruktansvärda övermakt?

Det är utmärkt att vi informeras om de vanvettiga rustningarna men vi måste reagera rätt. Vietnam besegrade den monstruösa övermakten. Priset i döda, torterade, hemlösa var fruktansvärt, men Vietnam segrade dock trots ohyggliga offer.

En stark, enad fredsörelse, en fredsstorm är vad som kan rädda världen. Men den kan endast bli oövervinnelig om kvinnor och män enas. Krigsorsakerna måste analyseras. Det finns en sorts "kvinnlig" fredsörelse som ser krigets orsaker i männen. Männen som i årtusenden slaktats i otaliga krig är inga krigsanstiftare även om generalerna än så länge är män.

Alexandra Kollontay, antifeminist men en outtröttlig kämpa för kvinnornas likabehandling med män, var också en aktiv och framgångsrik fredsarbetare i hela sitt liv. Vi minns hennes insatser under både första och andra världskriget. Men hon såg krigets orsaker i det kapitalistiska samhällssystemet, inte i det manliga könet.

EP

SKV SÖKER FÖRBUNDSSEKRETERARE

hel- eller deltid som ska arbeta på förbundsexpeditionen i Stockholm (exp.tid 10—14).

Arbetsuppgifter bl a medlemskontakter, organisatoriskt arbete, internationella kontakter, allmänna kontorsgöromål.

Kvalifikationer: sökanden skall vara medlem i SKV, maskinskrivningskunnig, kunskaper i språk och bokföring är önskvärda.

Svar med löneanspråk till:

SKV:s exp.

Box 3120

103 62 Stockholm

Ansökan senast 1 sept. Närmare upplysningar om tjänsten: 08/11 49 61 efter 15 juli

FÅR MAN SAMARBETA MED SKV?

Under barnåret samarbetar SKV/Uppsala med tre Hem-och-skolaföreningar i ett projekt om barns rädsla. Vi har tillsammans inbjudit alla Hem-och-skola-föreningar i kommunen att delta. Men i Uppsala Nya Tidning varnade en insändare för samarbete med hänvisning till att "Hem och skola" har partipolitisk neutralitet inskrivet i sina stadgar: "Den förening som vill leva upp till sina stadgar kan självklart ej delta i detta arbete." Projektet påstods vara ett försök att utnyttja föreningarna i partipolitiskt syfte, vilket samarbetet med SKV skulle visa.

I projektgruppens svar poängterade vi naturligtvis att SKV också är en partipolitiskt obunden organisation och att därför ingen partipolitik var inblandad. Vi fick stöd av bl a ordföranden i Samarbetsrådet för "Hem och skola" i Uppsala, som ställt sig bakom projektet. Trots detta var vi oroliga för vilka effekter insändaren skulle få, men det har visat sig att vi inte fått något nej-svar som byggt på insändarens argument. Någon har bara skämtsamt sagt att "vi är inte rädda för politik". Kanske kan historien vara lärorik för andra SKV-avdelningar, om de råkar ut för liknande argumentering.

E.N. Uppsala

*

Ljungby SKV-avdelning arrangerar sommarläger andra året i följd. 11—12 augusti träffas intresserade för att diskutera kvinnofrågor. Deltagaravgift: 50 kronor.

Intresserade kan ta kontakt med **Anna-Greta Svensson, Brogård, 340 12 Annerstad.**

TILL VERA NILSSONS MINNE

Vid målarinnan Vera Nilssons bortgång har hennes konstnärliga gärning med rätta framhållits och prisats, men hennes starka fredsengagemang och tro på kvinnornas uppgift att åstadkomma en bättre värld får inte heller glömmas bort.

I alla sammanhang vädjade Vera Nilsson till kvinnorna att gå samman mot krig och rustningar och hon arbetade länge med tanken att med en bild uttrycka vad hon kände inför de ökande rustningarna som det största hotet mot världsfreden. Tanken tog form och resultatet blev vykortet med kvinnorna som Vera önskade skulle spridas runt världen och därför lät trycka i både svensk, engelsk och fransk version.

Detta blev Vera Nilssons sista konstnärliga arbete, och det var förbluffande att bevitna med vilken energi och ungdomlig iver hon arbetade med kortet. Kanske blev det för mycket för hennes ålder och sviktande krafter. "Det är bråttom, sade Vera, det är mycket bråttom". Och det var det, men kortet blev färdigt och vi hennes bästa vänner inom kvinno- och fredsrörelsen hedrar bäst minnet av vännen Vera Nilsson genom att sprida kortet både här hemma och till vänner och bekanta i andra länder.

Kortet kan beställas från SKV. Enstaka kort kostar 1 kr, avdelningar och enskilda kan sälja korten. Vid beställning av minst 10 debiteras 50 öre per styck. Fredskortet kräver brevporto.

Elisabeth Stähle

Solweig Kempe

AKTIV AVDELNING I SKELLEFTEÅ

Lokalavdelningen i Skellefteå har funnits sedan våren 78. Deras första aktion var en demonstration mot porrklubben i stan som nu är försvunnen! Delvis avdelningens förtjänst. Eftersom några i klubben väntade barn i höstas började man diskutera mödravårdens utformning på Skellefteå lasarett. Urusla personalresurser och nästan obefintlig smärtlindring är några exempel på bristerna. Därtill fördomsfullt och oförskämt bemötande från chefsläkarens sida.

Kvinnorna diskuterade och kom med förslag till förbättringar. Förslag som noggrant diskuterades både inom gruppen och med andra kvinnor. Resultatet blev ett öppet brev till landstinget i Västerbottens län.

Frågorna som ställdes till landstinget gällde om den kurs i psykoprofylax som planerats för barnmorskor även kommer att leda till kurser för föräldrar, om verkliga resurser för smärtlindring kommer att finnas inom snar framtid, när personalbristen på främst förlossningen och BB kommer att avhjälpas, när reglerna för besök på BB kommer att ändras och när man kan garantera rooming-in även för omfödelskor.

Debatten i lokalpressens insändarsidor blev bitvis hätsk. Bitr. överläkare kallade de väl grundade erfarenheterna för "kaffereppsskvaler" och menade att skrivelsen präglades av distans från vardagens verklighet.

Vad göra? Jo, de politiska kvinnoförbunden inbjöds till ett möte. Brev och agerande diskuterades och fick stöd.

Nu har avdelningen i Skellefteå kommit så långt att de fått en kallelse till sjukhusdirektionens arbetsutskotts sammanträde. Innan dess hoppas man hinna träffa barnmorskorna så att dessa känner att man kämpar tillsammans och inte kritiserar deras arbetsinsatser.

Dessutom har landstinget svarat avdelningen på ett bra sätt i brev.

PILÄNGSPROJEKTET LÄGGS NER

Pilängsprojektet, som vi skrev om i Vi människor 4/78, ska läggas ner 30 juni, enligt ett beslut av Kommunstyrelsen i Landskrona 25 april. Detta trots att man inte har några förslag på hur man i fortsättningen ska tackla de problem som finns i området — med 37 % invandrare, 50 % omflyttning, ökande arbetslöshet... Beslutet fattades dock inte utan protester. Invånarna i området har gjort en namninsamling, Sociala Centralnämnden, tjänstemän i kommunen, Socialstyrelsen, Svenska Kommunaltjänstemannaförbundet avd 3 i Landskrona, professorn vid Sociologiska institutionen i Lund Harald Swedner m fl har uttalat sitt stöd för fortsatt socialt förebyggande arbete i Pilängen.

De aktiva i Pilängsprojektet upplever att nedläggningen delvis framkallats av att samhällsarbetet gjort människor engagerade och fått dem att kämpa tillsammans — något som uppfattats som ett hot av vissa politiker och av vissa toppstyrda folkrörelser.

Socialdemokraterna, som haft den politiska makten i Landskrona i årtionden, är splittrade när det gäller Pilängsprojektet. Ett resultat av stridigheterna är att Pilängsborna idag vet mycket om hur kommunalpolitik fungerar.

Men Pilängsborna kämpar vidare. De har bildat en gårdsförening och en miljögrupp. De vill fortsätta att bygga upp en social gemenskap, bl a genom att slåss för att behålla de aktivitetslägenheter som man till sist fått.

Vill du veta mer om Pilängsprojektet kan du beställa den bok som samhällsarbetarna gjort om projektet t ex från:

**Gårdsföreningen Silverblomman, Lil Winborg,
Silvergården 11 B, 261 43 Landskrona**

"... SYSTRAR, KAMRATER..."

heter en utställning om och kring Anna Sterky som fn visas på Arbetarrörelsens arkiv i Stockholm. Anna Sterky är en av de två kvinnor som någonsin varit ledamot av LO:s styrelse — ändå finns hon inte nämnd i Landsorganisationens historik. Anna var hela sitt liv fackligt och politiskt aktiv, bl a med att organisera de socialdemokratiska kvinnorna. Hon var ordförande för kvinnornas fackförbund och Morgonbris' första redaktör.

Utställningen om henne, som arbetats fram

av Eva Karlsson på Arbetarrörelsens arkiv, är dock ingen personutställning. I fotografier, citat och koncentrerade texter ges en bild av arbetarrörelsens framväxt och hur svårt kvinnor haft att hävda sig och bli erkända i det politiska och fackliga arbetet. Det är en dokumentation som säkert kan ge upphov till viktiga och nyttiga debatter just i sådana frågor.

Den är gjord som en lättplacerad vandringsutställning på 19 skärmar (format 90x180 cm). Upplysningar och bokningar hos **Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek, Box 1124, 111 81 Stockholm.**

KULTUR ÅT BARNEN: INTE STORT MER ÄN EN TUMME.

Förra sommaren kom "Barnen och kulturen", en rapport från barnkulturgruppen.

Gruppen hade arbetat i fyra år men slutrapporten fick sammanställas i stor hast, eftersom regeringen plötsligt insåg vikten av att lägga fram en proposition om barnkultur under FN:s barnår. Så blev rapporten som den blev. SKV skrev ett långt och ganska kritiskt remissvar. Vi framhöll bland annat att den angelägnaste uppgiften är att häva de stora skillnaderna i kulturhänseende mellan olika grupper av barn. Vi skrev att en bibliotekslag måste komma till stånd, och att den så småningom bör utvidgas till en kulturlag — likaväl som kommuner är skyldiga att tillhandahålla skolor ska de vara skyldiga att tillhandahålla kultur. Vi menade att det är viktigt att kommuner och landsting har huvudansvaret för de kulturella satsningarna, och att grupper utanför de traditionella folkrörelserna inte får komma i efterhand när det gäller ekonomiska bidrag.

Vi fann det allvarligt att man helt tappat bort att barn hela tiden växer in i vuxenkulturen. Liksom arbetsgruppen krävde vi en utredning om kommersialismens negativa verkningar.

I mars i år kom regeringens proposition.

Bland riktlinjerna i inledningen nämns att "de eftersatta grupperna bland barnen måste uppmärksammas särskilt". Men när man läser de konkreta förslagen hittar man knappast något som är riktat just till de eftersatta grupperna — det skulle i så fall vara 60 000 kr till en taltidning för synskadade barn.

En annan riktlinje för regeringen var att "ge barn tillgång till all kultur, inte bara till en särskild barnkultur". Det är bra. Men man vill inte tillsätta någon utredning om kommersialismen.

Den vuxenkultur barn mest kommer i kontakt med är dock dessvärre den massproducerade skräpkulturen.

Barnkulturgruppen föreslog reformer för ca 20 miljoner.

Regeringen stannade vid 7,5 miljoner. I motioner med anledning av propositionen kom så en rad ändringsförslag. Alla (utom moderaterna) ville öka på anslagen till barnkulturen. Centern ville satsa nästan 10 miljoner, vpk 27 miljoner och socialdemokraterna nära 40 miljoner. Den stora posten för socialdemokraterna gällde dock 30 miljoner till "allmän fristidsverksamhet".

Socialdemokraterna ville stryka anslag till ett antal museer samt till Operan och Dramaten. Centern ville också stryka flera föreslagna bidrag men ge 1 miljon till amatörverksamhet och en kvarts miljon till videogram för döva

och hörselskadade barn. Vpk ville inte stryka något men dessutom ge 2 miljoner till litteratur på invandrar- och minoritetsspråken, 3 miljoner till produktion av barnfilm, 2 miljoner till bra tecknade serier och 10 miljoner till olika verksamheter i kommunerna.

EN sak var centern, socialdemokraterna och vpk eniga om, nämligen att man inte längre ska skjuta upp en försöksverksamhet med "En bok för alla" för barn. Till det kommer därför att gå 2,5 miljoner.

Men annars var det inte många motionskrav som någon majoritet kunde enas om. De två miljonerna till folkbiblioteken räddades tack vare att såväl vpk som de borgerliga stödde förslaget, och det blir 250 000 kr till serier och lika mycket till de döva barnen. I övrigt blev det flera strykningar — summan som riksdagen kom fram till blev bara 8,4 miljoner. I dem ingår, utöver det som nämnts bland annat bidrag till kulturrådet, riksteatern, rikskonserter, riksutställningar, konstfrämjandet och folkparkernas centralorganisation för "utvecklingsarbete". Något stöd som vpk krävde till invandrarbarnens litteratur blev det inte, och inte till kommunerna.

Det tillsätts heller inte någon utredning om kommersialismens negativa verkningar. Och vpk är ensamt om att kräva att det införs en bibliotekslag, så som man har sedan länge och med sådan god effekt i Danmark.

Nu gäller det att bevaka den utredning om folkbiblioteken som ska tillsättas. För om vi inte får en bibliotekslag kommer skillnaderna mellan kommunernas biblioteksstandard bara fortsätta att öka — liksom alla andra kulturella skillnader. De som får sitta emellan värst är som vanligt barnen.

Mirre Hofsten

BARNKULTURPROJEKT I TIERP

Efter de framgångsrika kvinnokulturdagarna i Tierp —78, har Statens Kulturråd satsat över 100 000 kr på ett barnkulturprojekt i Tierps kommun. Pengarna ska fördelas på olika föreningar och organisationer för verksamhet för och om barn och ungdom. Även kommunens egna organ deltar i verksamheten som bl a innehåller:

En uppsökande kulturbuss som i ABF:s regi under juni åker runt i bostadsområdena och tillsammans med barn och ungdomar startar aktiviteter — lekar, musik, teater m m.

En lång rad föreningar planerar verksamhet för barn på olika håll i kommunen — läger, utflykter, matlagning från olika länder, diskussionskvällar. Sista veckan i september planerar man att ordna en barnkulturvecka med debatter, film, musikkafé, teater, barnkalas —

verksamheter som dels riktar sig till barn, dels till vuxna.

I projektet ingår utbildning för vuxna som har med barn att göra — avsikten är att projektet ska ge effekter också i framtiden. Skolfolket ska ha studiedagar kring barn och kultur, barnstugepersonal har fått lära sig lite om hur man arbetar med barn och musik, bygger enkla instrument o.s.v. Sjukvårdspersonal, fritidsledare, bibliotekspersonal, dagbarnvårdare och föräldrar ska också dras in i utbildningen på olika sätt.

Dessutom vill man med projektet nå politiker i kommunen för att åstadkomma en samordning av kommunens resurser till alla barns bästa.

*

Tierp-projektet är en av de stora satsningarna inför barnåret. Annars är det svårt att få en uppfattning om vad som händer ute i landet eller om större samordnade aktiviteter. **Beredningsgruppen för barnåret** har ingen information utöver den katalog som utkom i slutet på förra året. **Rädda Barnen** kunde bara redovisa sina egna planer till vilka hör: invandrarelevkonferenser i ett tiotal kommuner i Mellansverige under hösten • ett filmprojekt där en grupp turkiska tonåringar producerar en film om sin vardag och som kan beställas för visning • ett försök att utbilda tvåspråkiga fritidsledare som ska arbeta med invandrarungdomar. En rapport om försöksverksamheten ska produceras för att få igång liknande kurser på t ex folkhögskolor.

Dessutom kan man beställa material från **Rädda Barnen**, t ex *"Barn och våld — påverkan av massmedia"* (gratis) och diaserien *"Barnen i världen"* som tillsammans med kassetband kan lånas. Adressen till **Rädda Barnen** är **Fack, 102 40 Stockholm. Tel 08/23 38 70.**

Simone Ek på **Rädda Barnen** kan lämna information om Beredningsgruppens arbete.

SIDA har också en hel del gratismaterial. Man kan beställa häftet *"Informationsinsatser inför och under Barnåret 1979"* från **SIDA, Informationsbyrån, 105 25 Stockholm.** Där finns alla upplysningar, också om de bidragsmöjligheter som **SIDA** har under barnåret.

Författarcentrum som finns i olika delar av Sverige, kan förmedla författarbesök till t ex skolor, bibliotek, möten. Adressen till **Författarcentrum** i Stockholm är **Kungsgatan 55, 111 22 Stockholm.** Där kan man också få upplysningar om **FC** i övriga landet.

Det görs en rad utställningar om och kring barn. I Stockholm är *"Bilderna av barnet"* (på Nationalmuseum till 9 september) och *"Lekar för livet"* (Kulturhuset till 19 augusti) aktuella i sommar.

KVINNOKULTURDAGAR I UMEÅ

Bortåt 2 000 besökare kom till de två kvinnokulturdagar som föreningen "Kvinnor och arbete i Västerbotten" arrangerade i Östra gymnasiet i Umeå 26 och 27 maj.

Så här skrev man i programförklaringen i föreningens tidning "Maskrosen": "Med sång och spel, ord och bild vill vi visa sambandet mellan kvinnokulturen, kvinnokampen och den politiska kampen. Kvinnor måste kämpa för rätten att ha ett arbete här i Västerbotten. Vi kvinnor måste gå samman för att bli starka och glada. Vi är ingen reservstyrka — vi är en styrka"

Målsättningen var att lyfta fram kvinnornas osynliga historia och arbete i Västerbotten. Man hade utställningar om bl a kvinnan i sågverkssamhället, om kvinnan och kyrkan och tavlor av kvinnliga Västerbottenkonstnärer. De två dagarna var fyllda av ett digert program.

Man hade satt upp en egen föreställning av "Jösses flickor", tjej-sånggrupper uppträdde, Lena Ekman sjöng och röstbefriade, Sara Lidman talade om skövlingen av skogen, Rut Berggren berättade om Kata Dalström, kvinnliga författare läste ur egna verk, kvinnliga präster talade om kyrkan och religionen, Monica Simu från Algots medverkade — bland mycket annat. I teckningssalen fick man lära sig bandvävning, tovning, batik m m. I klassrummen var det plats för barnaktiviteter och olika aktionsgrupper. Det serverades giftfri mat i matsalen som var fylld med information om livsmedelssituationen i Sverige och världen. Och så naturligtvis bokbord, tidningsförsäljning, kontaktknyttande m m. Inte nog med att det blev en succé, det blev dessutom en ekonomisk framgång som gav en ordentlig grundplåt för en fortsättning.

MATERIAL OM VIETNAM

Min önskan är att rida på
stormen
tämja vågorna,
döda hajarna.
Jag vill driva ut fienden och
befria vårt folk
Jag tänker inte dela kvinnornas
vanliga lott
att böja mitt huvud och bli
konkubin

Så sa Trieu Thi Trinh, en kvinnlig vietnamesisk upprorsledare på 200-talet e Kr. Och "Rida på stormen" är namnet på ett häfte om den vietnamesiska kvinnans historia, som getts ut i samarbete mellan SKV och Vietnam & Laos-förbundet.

Skildringen börjar i matriarkala samhällen för 5 000 år sedan, och följer kvinnornas förändrade ställning genom sekler av feodalt förtryck och kolonialstyre fram till dagens fria Vietnam. Vi får möta kvinnliga motståndshjältar, kvinnliga poeter och mandariner, förgrundsgestalterna i den kvinnorörelse som växt fram under 1900-talet. En modern novell skildrar de konflikter som kan uppstå i en familj i dagens Vietnam, där kvinnan blivit vald till ett förtroendeuppdrag.

"Rida på stormen" är intressant läsning både för den som är intresserad av kvinnofrågor i allmänhet och den som vill fördjupa sina kunskaper om Vietnam.

Häftet kan användas som underlag för studiecirklar (godkänt av ABF). Det innehåller en studieplan och bredvidläsningstips, kostar 10 kronor och kan beställas från SKV.

*

Solidarisk Handel bedriver, förutom sin försäljningsverksamhet, också ett omfattande informationsarbete om Vietnam. Bl a ger man ut broschyrer kring olika specialteman.

I Bildkonst i Vietnam presenterar man den nya medvetna konsten i Vietnam. Det är en fin liten skrift med många fina bilder, också i fyrfärg.

En hel del av träsnitten i boken finns också till försäljning hos **Solidarisk handel**.

I Sängen föder seger skriver man om musik. Det är en informativ översikt av Vietnams historia, musikhistoria och nuvarande musikliv med många illustrationer. Dessutom finns det en hel avdelning med text och musik till olika sånger.

Bägge kan beställas från **Solidarisk Handel, Kungstensgatan 27, 113 57 Stockholm, tel. 08/31 86 42 torsd. och fred. 14—18.**

TILL DAGIS I CHILE

heter en insamling som startats till minne av Daiman, en chilensk pojke på 6 år, som dog på nyårsafton. När han var 2 år kom han till Sverige med sina föräldrar som flykting undan juntan i Chile.

Daiman hade en stark solidaritet med barnen i Chile. Han hade bestämt sig för att när han en gång återvände skulle han ta med sig sina leksaker och dela ut dem till barn som inte hade några.

Barnens situation i Chile är svår. En juntavänlig läkare har konstaterat att 15 % av alla barn som fötts sedan militärkuppen 1973 har fått hjärnskador av proteinbrist. 15% — det är 120 000 barn!

Ett daghem kunde innebära mat åt barn som svälter, omvårdnad för dem som har sjukdomar, kanske t o m leksaker.

Arbetsgruppen bakom insamlingen har kontakt med människor i Chile som startat en verkstad. För pengar de fått från Sverige har de kunnat köpa verktyg och material. Med ekonomiskt stöd skulle de kunna starta ett daghem i Santiago.

Kontaktpersoner för insamlingen är:

Siv-Ann Leander, tel. 08/752 98 62

Göran och Christina Collste, 08/35 79 34

Mariano och Ximena Cortés, 08/96 30 29

Insamlingens postgironummer är

Pg 83 11 49—0

SKV STÖDER BONDEKVINNOR I BOLIVIA

Bolivia är ett av världens fattigaste länder. Majoriteten av befolkningen, 60—70 procent, lever på landsbygden. Större delen av dessa bönder bor på landets karga högplatå. Utkomst-möjligheterna är ytterst små. Kvinnorna skapar egna organisationer och försöker på ett kollektivt sätt att både lösa sina egna problem och att utbilda sig själva. Bondekvinnornas organisation heter ADEMCO. Förra året genomförde den sin första kongress under stora svårigheter. Restiden kan för många innebära två dygn på ett lastbilsflak. Det kostar att vara borta från hemmet och jorden som skall brukas. Men den kongressen var bra. Kvinnorna enades om vilka krav de skulle arbeta för.

ADEMCO har vänt sig till SKV och bitt om hjälp. På förbundsstyrelsemötet 28—29 april beslöts att vi skulle anslå 500 kronor ur vår Internationella solidaritetsinsamling. Den insamlingen ger oss möjlighet att snabbt ge solidarisk hjälp. Vi är säkra på att det kommer att behövas vid många tillfällen och därvid är vår nya insamling ett utomordentligt bra hjälpinstrument.

För Indokinas kvinnor och barn pg 5 13 23—4

Insamlingen till Vietnam fortsätter. Resultatet är strålande även denna gång. I ett brev skrivet i samband med den kinesiska aggressionen mot Vietnam (6 mars i år) läser vi följande: "I går såg jag studenterna de första (partimedlemmar) ge sig iväg. Glada, förvånsfulla som om det var frågan om en skolresa, men så reagerar de, tårarna trillar men leendet finns där. Barn och gamla i Hanoi är redo för evakuering söderut... Hanoi-borna har inte ett riskorn på sina ransoneringar, det talar krig men livet fortsätter exakt som förut. Ingen vet vad som kommer att hända — vietnameserna vinner och betalar vilket pris som helst för sin frihet.

Jag talar med mina vänner som jag dagligen träffar. — De är så starka, allt är så självklart. Barnen skall evakueras — vi måste säkra oss om kommande generation — om vi dör, vad gör det? Vi kanske måste — för saken — barnen ja, alltid tar någon hand om dem men... det är klart att visst kommer vi att längta efter dom. Så försvinner de bort i minnen från amerikanarnas B52-period i norra Vietnam. Dessa flickor, mina sysstrar, är så vanliga, inga omnämnda hjältar men så modiga — min kärlek till dem är stor.

Kamrater och vänner i Sverige, slit för Vietnams sak — än en gång går de ut i ett krig för en riktig sak — rätten till sitt land."

Några rader ur ett brev från Britta Johansson-Öström, bosatt i Hanoi. Rader som manar till handling!

Transport: 488 606:93			
S. Jansson, Eskilstuna	100:—	Monika Eriksson, Västerhaninge	50:—
Ingrid Odén-Almquist, Skärholmen	25:—	Anna-Greta Sandström, Södertälje	50:—
Margit Hagberg, Luleå	50:—	Agneta Sandberg, Skillinge	25:—
Harriet Engman, Göteborg	25:—	E. Jeansson, Malmö	100:—
Monica Bergman, Falun	25:—	Anna Pettersson, Huddinge	30:—
Marianne Bergström, Uppsala	100:—	Sanna Ingelstam	100:—
Eva Blackenfjell, Uppsala	100:—	Edith Wennsten, Uddevalla	25:—
Anna-Lisa Olsson, Göteborg	50:—	Lilly Andersson, Alafors	50:—
Mona Levander, Lund	50:—	Anna Pettersson, Avesta	20:—
Jeanne Sylwan, Lund	150:—	Eva Rehnström, Stockholm	25:—
B-M Andersson, Linköping	100:—	"Till Gunvor Agneta Widfors minne:" släktingarna, Kullen, Hyssna	
G. Ryman, Stockholm	100:—		150:—
Lillemor Gungqvist/K. Eklund, Gäddede	50:—	Allan Hultén, Göteborg	100:—
Emma Wallgren, Båtskärsnäs	25:—	Wilma och Solveig	100:—
Lena Johansson, Uppsala	25:—	Karin, Ragnar, Edit	100:—
Huskvarna SKV-avd.	60:—	Anna Malmberg	100:—
Gunnel o Hille Ekvall, Uppsala	50:—	Berit o Sten	50:—
Piteå—Munksunds SKV-avd. ...	300:—	Mary o Sven, Solveig o Gunnar	100:—
Kirsten Persson, Hisings-Backa	50:—	Norra sekt. av HCF	50:—
Anna-Lisa Hallström, Farsta ...	50:—	Åke och Lars Berggren med familjer	100:—
	</		

Internationell solidaritet pg 5 13 23—4

SKV har startat en ny insamling som vi kort och gott kallar Internationell solidaritet och som kommer att ersätta våra mindre insamlingar vid olika tillfällen. Vi hoppas genom denna att snabbare kunna ge ett bidrag när behovet är brännande. Som ni ser har det lagts en fin grundsten genom bidrag som redan kommit in:

Ann-Marie Claesson, Jönköping	50:—	Rut Larsson, Solna	25:—
Gerd Thamberg, Stockholm	50:—	Hillevi Klynne, Stockholm	300:—
Brita Johansson, Halmstad	50:—	T. Sunesson, Påskallavik	25:—
Anta Hautschke	20:—	Helga Ek, Spånga	25:—
A. Bernhard, Vikbolandet	50:—	Anna-Lisa Ögemar, Karlstad ..	50:—
Lisa Normelli	100:—	Kristiina Heikkinen-Navagh+ Noel Navagh, Stockholm	200:—
Olga Barrios-Bengtsson	250:—	Annika Finér, Enske	50:—
Bodil Österlund	100:—	Karin Tholin, Karlstad	50:—
H. Emilsson, Landsbro	25:—	Märtha Andreasson, Göteborg ..	25:—
Greta Gustavsson, Bromma	40:—	Alma Ylipää, Sattajärvi	50:—
Greta, Bengt Segerström, Göteborg	100:—	Ellen Oja, Stockholm	20:—
Birgit, Hilding Andersson, Johanneshov	25:—	Thomas Lindqvist, Stockholm ..	20:—
		Karin Torhall, Falun	50:—
		Lilly Thunberg, Bandhagen	50:—
		Bodil Hansson, Alingsås	50:—
		S. Andersson/G-B Karlsson, Kumla	100:—
		Gustafsson, Ystad	40:—
		Anna-Greta Sandström, Södertälje	50:—
		Helena Svensson, Motala	25:—
		Agneta Sandberg, Skillinge	25:—
		Gunilla Lundahl, Stockholm	50:—
		Pettersson, Örebro	50:—
		M. Bolling, Sigtuna	50:—
		Solbritt Kant, Uppsala	50:—
		Inger Raaby, Falkenberg	15:—
		Ruth Davidsson, Solna	50:—
		Summa:	2 355:—

Göteborg

**Länsmansgårdens
Tobak**

Daggdroppegatan 2 - Tel. 54 45 72

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Box 3120 103 62 Stockholm Tel: 08/11 49 61

Månd—fred 9—14, onsd till 20.00

Postgiro 50 50 95—0 Insamlingskonto: 5 13 23—4

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte byggs på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.

● Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa och ges samma utbildningsmöjligheter.

● Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval — mot krig och imperialism, krigens främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.

● Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.

● Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism. Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

*

SKV har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish Women's Left Federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, KDV, (Women's International Democratic Federation, WIDF).

KDV har 129 anslutna organisationer i 114 länder med flera hundra miljoner medlemmar. KDV har tillerkänts konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

SKV-avdelningar

Ambjörby

Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel 0563/802 32

Båtskärsnäs

Lilly Johansson
Box 203
950 54 Båtskärsnäs

Gotland

Anette Vikström
Tetarve, Garda
620 16 Ljugarn

Göteborgsdistriktet:

Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 V:a Frölunda
Tel 031/47 40 02

Huskvarna

Ingrid Nilsson
Munkgatan 5
561 00 Huskvarna
Tel 036/13 74 55

Karlshamn

Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Asarum
Tel 0454/291 60

Katrineholm

Inger Andersson
Djulögatan 35—37 C
641 00 Katrineholm

Ljungby

Anna Greta Svensson
Brogård
340 12 Annerstad
Tel 0372/220 69

Luleå

Disa Wennberg
Smedkroken 7
951 39 Luleå
Tel 0920/294 37

Lund

Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel 046/14 94 04

Malmberget

Siv Lundberg
Grevgatan 13
971 00 Malmberget
Tel 0970/218 26

Malmö

Nilla Bolding
Strandgatan 11
232 00 Arlöv

Motala

Helena Hillar-Rosenqvist
Fällingegatan 8
596 00 Skänninge

Piteå-Munksund

Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel 0911/372 76

Skellefteå

Lena Jonsson
Cirkelstigen 9
931 00 Skellefteå
Tel 0910/550 46

Skövde

Jane Nordlund
Pl 4163 L. Bjurum
533 00 Götene

Stockholmsdistriktet

Margot Mårdh
Valhallavägen 57
114 22 Stockholm
Tel 08/31 58 76

Uppsala

Lotta Schüllerqvist
Tune Backar 18
753 36 Uppsala

Växjö

Karin Hartvig
Öjabyvägen 93
352 50 Växjö

Örebro

Lillemor Lundgren
Varbergavägen 106
703 51 Örebro
Tel 019/12 83 21

KVINNOLOKALER

Kvinnohuset

Gamlestadstorget
415 02 Göteborg

Bokhandeln Bröd och Rosor

Haga Nygata 13
413 01 Göteborg

Kvinnocentrum

Skomakaregatan 6 B
221 01 Lund
Tel 046/11 27 26

Bokhandeln Kvinnfolk

Heleneborgsgatan 46
117 32 Stockholm
Tel 08/69 79 70

Stockholms kvinnocentrum

Birger Jarlsgatan 22
114 34 Stockholm
Tel 08/10 52 90

Bokhandeln Halva Himlen

Engelbrektsgatan 11
701 12 Örebro

Kvinnohuset i Oslo

Rådhusgata 2
Oslo 1
Tel 41 28 64

Kvinde-huset i Köpenhamn

Gothersgade 37
11 23 Köpenhamn

TILL KVINNORNA I CHILE

De tunna ådrorna susar under huden
som trädens händer trevar i vinden.
Du andas. Ögonlocken är blå, tunna.
De darrar. Dina sinnen
förgrenas och lever. Omedveten
reser du mot det hav
varur du föddes.

På gatan
har sparvarna lagt en matta av tjatter
runt tystnaden. Takdroppet sjunger
i luften. En hinna av frid
spänns runt rummet.

I andra rum vitnar luften av skriken
när människors smärta flås av dem som fåglar.
I barnstugan slaktas barnen. Deras
knubbiga kroppar knäcks som snäckor
av skotten. Deras skrik klipps
i bitar.

Luften förtunnas och svider.
Här är alltid dag. En het
bitterhet svindlar mellan husen. Vem
lever genom detta? Vem överlever?
För att föda de barn
som skulle ha levat, de liv
som skulle ha fötts.

I rummet mjuknar tystnaden
kring ditt huvud. Under din genomskinliga
tinning bultar blodet. Levande som en deg
spränger du hjälplös
gränserna för vårt liv.

Eva Abas

Länge trodde jag att Co människan i Amerika

— om indianflickor i Minneapolis

text och bild: Marie Korpe

När jag nyligen reste runt i USA för att träffa barn ur olika minoritetsgrupper mötte jag indianflickorna Val och Frannie i Minneapolis, i staten Minnesota. Bara inom några minuter med bil eller cykel kan man passera och uppleva den amerikanska, skandinaviska, den indianska och den spanska kulturen.

Val 15 och Frannie 14 år är uppvuxna i relativt påvra miljöer ett par stenkast från Mississippifloden. Jag träffade dom i deras gamla, nedslitna skola som ligger i indiankvarteren i staden som är noggrant uppdelad i vita—svarta, fattiga—rika och indianområdet.

På den här skolan där 30 % av eleverna är indianer har man sen några år tillbaka haft särskild undervisning i ojibwe, som är ett indianspråk och i indiansk kultur och historia. Val och Frannie är de enda två flickorna i klassen.

Val: När jag var yngre gick jag i en helvit skola och alla mina vänner var vita och jag tänkte inte mycket på det indianska arvet. Inte förrän jag började på den här skolan kom jag in i det. Jag kom underfund med att vårt ojibweursprung höll på att dö ut och vi som är dom unga förväntas bli dom nya ledarna som ska göra vårt arv starkt — inte bara låta det dö ut. Därför att vi också är ett folk, lika mycket som alla andra.

Frannie: Jag kommer ihåg i fjärde klass när jag fick lära mig att Columbus var den som tog de första mänskliga stegen i Amerika — och jag trodde på det! Ända tills jag gick i sjätte klass! Då fick jag veta att det funnits indianer här långt, långt tidigare.

Columbus var den första

Trots att båda kommer från indianfamiljer har deras språk och traditioner långsamt kvävts av det amerikanska samhället. Wounded Knee blev, trots sitt nederlag, början till ett ökat självförtroende särskilt bland de unga indianerna. I dag kämpar många för att återerövra den förlorade kulturen och språket — ojibwe — som också är namnet på deras världsskapare och helige ande.

Val: Jag är själv en ojibwe. Jag vill lära mig min historia och hur det blev så här. För idag händer det så mycket hemskt. Tidigare tror jag att indianerna var mer stolta.

Frannie: På Ojibwen får vi lära oss att räkna månader, dagar, år, hur man säger dollarsedel, hej och hej då och sånt. På kulturlektionerna får vi läsa om dom gamla traditionerna, trä pärlor, göra örringar, läsa indianberättelser om hur man ska respektera dom äldre och om hur jorden kom till...

Både Val och Frannie kommer från stora familjer. Frannie har fyra bröder och en syster och Val tre bröder och fyra systrar. Familjerna håller tätt samman och försöker att hålla kvar vid några indianska traditioner tex när de lagar mat.

Frannie: Mamma lär mig laga mat, stekt bröd och fisk och ris tex — så jag kan allt det. När vi ber efter maten tackar vi den store anden för maten — inte Gud.

Val: Vi har ibland ceremonier med naturen. Familjen åker upp till reservaten där männen spelar trummor. Trumspelaren representerar vår nations hjärtslag och trum-pinnarna alla träden i skogen.

Frannie: Och varje gång vi tar nånting från naturen — ett träd eller så — ger vi alltid naturen lite tobak först. För

om man tar nånting från naturen måste man lämna något igen. Det är indiansk sed.

Trummorna spelar en viktig roll i indianskulturen. Men den får bara männen eller pojkar spela på. Trumman är något man har respekt för.

Frannie: Nej, som kvinna kan man inte ens sitta vid trumman. Kvinnorna står bakom och sjunger och ger männen styrka.

Men händer det aldrig att ni vill trumma?

Val: Även om jag skulle vilja trumma ibland så vill jag inte förändra traditionerna. Jag vill att traditionen ska vara stark. Och vi är stolta över att männen är de enda som får röra trummorna.

I det tidigare indiansamhället hjälpte ju också männen till med matlagningen efter jakten tex. Hur är det idag?

Frannie: Nu idag tar dom bara bort soporna och sitter framför TV:n. Dom är inte vad dom brukade vara.

Vad tycker ni om dom cowboy- och indianfilmer som Hollywood gör?

Frannie: Dom är inte sanna men idag gör dom inte såna filmer längre. I dom gamla filmerna var indianerna dom dåliga, dom ville ha det så.

Varför gjorde dom så?

Val: Jag tror att dom inte gillade indianerna. Men nu håller dom på att göra en film om en indianpojke här i stan. Det ska filmas här och resten i Hollywood. Det är bra att indianer blir lite mer kända. Dom har aldrig varit på film..

Frannie: Det var bara några år sen dom svarta kom in i reklam och film och allt det där. Det tycker jag verkligen är bra. Förr var det dom vita i

filmen men nu kanske det blir indianer...

Bristen på identifikationsmöjligheter i det amerikanska samhället medför att de unga växer upp utan självförtroende eller förlorar sin självrespekt. Många ger upp innan dom ens avslutat skolan. 70 % av de indianbarn som fortsätter till highschool hoppar av inom en kort tid. Många av avhopparna är beroende av sprit eller narkotika.

Frannie: Ja, kriminaliteten bland unga tonåringar är hög — tjuveri, rån och snatter. Och dom flesta här gillar inte indianer. Dom tror att det enda indianer gör är att supa sig fulla, och att dom inte vill arbeta och kommer och stjäla från de vita...

Hur kan ni få folk att tro något annat?

Båda: Vi ska inte hänga runt på barer och verkligen se till att vi inte hamnar i fängelse. Vi får försöka hjälpa dom som ska i fängelse.

Frannie: En del indianer dricker som om det skulle förändra. Då bevisar dom ju att dom är vad folk tror att dom är.

Varken Frannie eller Val vill hamna där. Båda två vill skaffa sig utbildningar, Frannie som läkare och Val som kurator för indianstudenter. Men verkligheten visar dystra fakta. Det finns knappast några indianer som "gör karriär". Läkarna på Indiancentret tex är vita, det finns nästan inga indianer inom massmedia eller i politiska ställningar.

De flesta minoritetsgrupperna i USA håller idag tätt samman. Val och Frannie umgås uteslutande med andra indianer.

Frannie: Vi har bara indianska vänner. De vita, de svarta och indianerna har alla sina egna grupper. Indianer hänger inte ihop med vita eller svar-

ta men vita kan hänga ihop med alla.

Varför är det så?

Frannie: Jag tror att det är dom svarta som tycker att deras kultur är bäst... en gång när jag hängde ihop med svarta i skolan sa dom andra "du hänger bara ihop med svarta för att du tycker du är tuff och så".

Tror ni att ni kommer att gifta er med indiankillar?

Båda: Absolut!

Varför?

Val: Jag tycker det verkar som om dom flesta vita pojkar här omkring inte gillar indianflickor... jag vet inte...

Frannie: Dom talar med oss och så men tänker nog på att vi är indianer och att dom inte kan gilla oss... att dom måste gilla vita flickor... Men med en indiansk kille kan barnen växa upp med vår egen kultur.

Är indianpojkar annorlunda än vita killar?

Frannie: Jag tror att dom nästan är lika... idag har vi chicanos, indianer och svarta och dom börjar mer och mer komma in i samma problem. Det vore fint med nån som inte använder alkohol eller narkotika och bara var en bra kille... mer intressant än alla dom som dricker och sånt.

Men hur kan ni förändra situationen för indianer och för andra minoritetsgrupper — svarta, chicanos — det är ju dom vita som styr?

Val: Vi behöver fler indianer i politiken och svarta och chicanos. De vita tror de vet allt om oss, vår kultur och vad som är bäst utan att fråga oss. Om dom tar våra fiske- och jakt-rätter så frågar dom inte om vi tycker det är bäst.

Du säger våra fiskerätter, känner du att USA är ert land?

Val: Landet på reservaten är vårt och dom tog landet ifrån oss. Vi har små reservat nu men vad vi har är vi mycket stolta över och så försöker dom ta ifrån oss det lilla vi har. ■

20 miljoner sönderskurna kvinnor

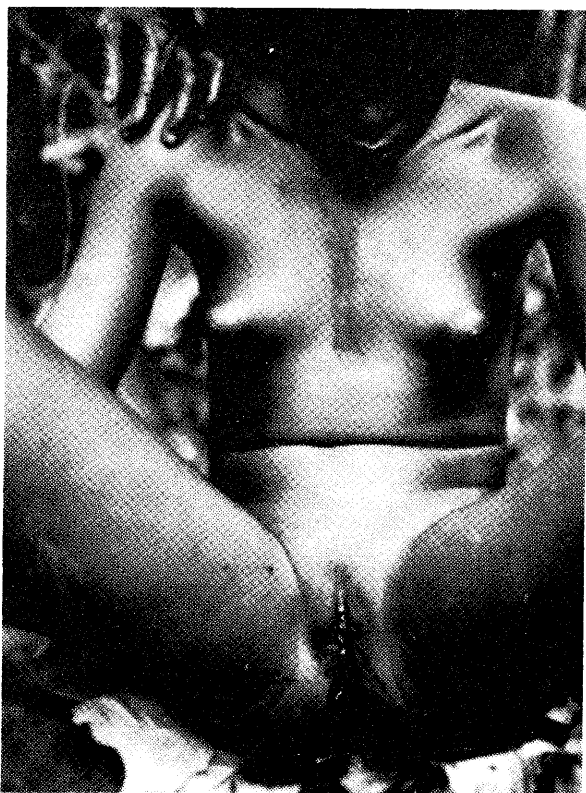
— om kvinnlig omskärelse

av Eva Alexandersson

Bruket att omskära kvinnor kan spåras ett par tusen år tillbaka i tiden. Det förekommer i ett bälte tvärs över Afrika bort till Mellanöstern samt på platser i Latinamerika och Australien. Det senaste året har protester höjts mot kvinnlig omskärelse. Ett exempel är den internationella kommitté för kvinnors rättigheter som bildades i Paris i april där bl a Simone de Beauvoir, Alva Myrdal och Anna-Greta Leijon ingår. Vid en WHO-konferens i Khartoum i februari segrade en kvinnodominerad linje för totalförbud mot kvinnlig omskärelse över en manligt dominerad linje som ville att omskärelsen skulle finnas kvar om den gjordes på sjukhus. På de följande sidorna belyser vi kvinnlig omskärelse ur två olika perspektiv: Eva Alexandersson tar upp problemet i stort och de lidanden omskärelsen innebär för kvinnorna medan Wilhelm Östberg och Ann Lilliequist skildrar omskärelsen i ett speciellt samhälle, Marakwet i Kenya.

Alltsen FN:s tillkomst har det kämpats för mänskliga rättigheter — i varje fall talats om dem. Ett slag av tortyr har det dock talats rätt lite om tills på sistone, den s k omskärelsen på kvinnor. För tjugio år sen (när bl a Sverige drog upp saken i FN) förklarade världshälsoorganisationen att detta inte låg under dess kompetens och en läkare i WHO sa med ett litet leende att skulle man börja gå mot konstiga seder och bruk världen över, så skulle det aldrig ta någon ände. Det hade han säkert rätt i, men det verkliga skälet bakom oviljan att ingripa var utan tvekan att det är känsligt område och risken finns att stöta sig med inflytelserika stater. Därför är vi glada åt att Sverige för fram saken i FN igen, att UD tillsatt en arbetsgrupp och att det börjat skrivas i svensk press om denna ohygglighet.

För ohygglig är den, denna

sed som är spridd i ett bälte tvärsöver Afrika bort till Mellanöstern. Den har också påträffats på några andra platser, i Peru, östra Mexico och i Australien.

Riktigare än omskärelse vore det att införa termen "ut-skärelse", eftersom det här gäller ett helt annat ingrepp än omskärelsen på pojkar, det är en regelrätt stympning. Seden är uråldrig och har konstaterats redan på egyptiska mumier. (En typ av operation kallas också faraonisk omskärelse.)

Seden är inte bunden till någon viss religion utan praktiseras av muslimer och animer likaväl som av kristna (Etiopien). Den lindrigaste formen, *sunna*, liknar mest en manlig omskärelse: endast förhuden vid clitoris avlägsnas, i regel utan menliga följder. (En operation som görs också i västerlandet av medicinska skäl, bl a om överväx-

ning av förhuden försvårar orgasm.) Sunna påbjuds inte i koranen, som det har uppgetts, men rekommenderas dock som "försköning". Vid de två andra typerna av operation tas hela clitoris bort liksom större eller mindre bitar av båda paren blygdläppar. Ingreppet sker vid olika ålder i olika trakter, alltifrån spädbarnsåldern upp till 15 år; i Etiopien mellan åttonde och fyrtionde levnadsdagen. Ju äldre flickan är, desto plågsammare är operationen och dess följder. På en del håll anordnar byn eller familjen fest för att göra det hela mera tilltalande för offret. Hon får presenter och fina kläder, blir centrum. Näst bröllopet är denna ceremoni den största högtiden i kvinnans liv. Om det kan kompensera lidandena är väl mera ovisst! Men utan operation är man ingen riktig kvinna och riskerar att inte bli gift, det får flickorna

lära sig. På vissa håll blir en sådan flicka t o m arvlös.

Operationen är brutal. Flickan hålls fast av flera kvinnor (ibland även män) som sätter sig på henne för att bryta eventuellt motstånd. Smärtan är fasansfull och tjuten hörs långa vägar — om hon nu törs skrika. De mest primitiva redskap används: slöa köksknivar, flisor av sten eller glas (jfr 2 Mos. 4:25!). De avskurna slamsorna grävs ner eller slängs åt hundarna. (I Australien har stammens allå män omedelbart efter operationen samlag med flickan.) Såret "behandlas" sen ibland med glödgat järn (för att underlätta läkningen), "baddas" med peppar och/eller exkrementer, varpå sårkanterna sys igen med tagel eller tråd eller häktas ihop med taggar av akacia. Ett litet hål för urin och mensblod lämnas och hålls öppet med en sticka.

Barnets ben binds samman och hon får ligga så ett par veckor tills såret läkts. Förhoppningsvis, för ofta tillstöter infektion liksom stelkramp. Inte sällan dör flickorna. Vid läkningen bildas stora cystor klumpvis i det hål som är det enda som återstår av könsorganet: hålet som är till för mannens ingång och barnets utgång. Ofta skadas ändtarmen med fistlar som följd så att avföringen inte kan hållas. När två veckor gått lossas bandagen och den lilla krymplingen börjar stappla omkring, medan pojkarna skockas kring henne för att retas. På bröllopsnatten slitsar brudgummen eller en gammal kvinna upp hopsyningen så att samlag kan ske. Det händer att kvinnan sys igen efter barnsbörd. För att skäras upp på nytt...

Vad ligger bakom den fasansfulla seden? Ursprungligen, påstås det i vissa trakter, var detta ett sätt att skydda vallflickorna mot överfall

när de gick ute med djuren. Men varför skulle inte en våldtäktsman kunna skära upp flickan? Skälen tycks vara många och oklart inflätade i varandra. Det vanliga svaret är: så har vi alltid gjort. Mest sannolikt är att här fanns en garanti för kyskhet; mannen vet att han gifter sig med en oskuld och är sen också lugn för troheten, eftersom den sexuella lusten är bortopererad med hela organet. Det är ju inte säkert att en "utskuren" flicka har dygden i behåll. Hon ses tom snart som en dålig flicka, förutbestämd att bli prostituerad. Så tex vägrar föräldrar att ta hem en "utskuren" flicka som en tid vistats på barnhem, uppges det från Etiopien. Hon är redan stämplad.

Påpekas bör att männen ofta inte är roade av att ligga med dessa dygdiga "utskurna". Det är besvärligt, de får ingen sexuell respons och går hellre till prostituerade. En förklaring kanske till att det är så gott om prostituerade i dessa länder. Men det finns också män som känner det särskilt manligt att forcera den trånga öppningen med enbart penis. Medan kvinnan som uthärdar plågan anses modig.

Det finns andra, rituella motiv. Ett slags invigning, det är bra för fruktsamheten. Enligt en gammal afrikansk föreställning är barnet hermafrodit och genom att avlägsna könsdelar som liknar mannens gör man kvinnan till kvinna vid puberteten. Det hänger ihop med en magisk föreställning om kvinnan som dödsbringande eller åtminstone farlig. Clitoris i erektion påminner om en dolk som kan såra. Någon har en gång blivit rädd för "dolken". (I vissa trakter piskas clitoris före operationen med brännässlor för att den ska svälla kraftigt.) Inte mannen utan

kvinnan blir "kastrad" och därmed har mannen samlat makten i det patriarkaliska samhället. Den fysiskt svagare kvinnan har bara att underkasta sig.

Vad har gjorts för att få till en förändring? Inte mycket förrän på allra senaste åren. På 1880-talet försökte den katolska missionen i Etiopien ingripa men det ledde till revolt och påven måste skicka delegater för att undersöka och släta över. I västra Afrika är seden mer eller mindre försvunnen, men den håller sig segt kvar i öster, värst i Etiopien, Somalia och Eritrea. En rapportör från Etiopien säger: Regeringen gör ingenting fast den nu har en chans som revolutionär, men i regeringen sitter bara män. Den etiopiska kvinnan har inget att säga, hennes underkastelse är total och hon står utanför revolutionen. Motståndet kommer främst från de gamla kvinnorna, ofta av föga vackra motiv. Dels vill de ha revansch: Du ska minsann få lida vad jag har lidit. Dels är de "utskurna" skyldiga att arbeta gratis åt "utskärerskorna". Det är också svårt att bryta traditionen som inte böjer sig för lagparagrafer. Följden av lagstiftning blir att operationerna sker utan någon som helst kontroll, även om denna inte var särskilt märkbar förut heller. Och det är svårt att skydda småflickor på väg till skolan när gummorna lurar i buskarna för att kasta sig över dem, släpa dem ut i bushen och utföra sitt hemska hantverk utan att någon hör. Bättre har man lyckats med upplyningskampanjer, särskilt i Sudan. Men ändå finns det högutbildade kvinnor, ända ner i trettioårsåldern, som fast de vet att det är fel låter göra ingreppet på sina döttrar. Sterilt och modernt på sjukhus, med bedövning för-

stås. De vill inte svika traditionen och åberopar också estetiska motiv! Men en förändring är på väg. Allteftersom flickorna blir mer upplysta, blir de själva djärvare och vågar opponera sig.

Allt detta har WHO och FN vetat om i årtal utan att göra något åt saken. Att det nu finns cirka 20 miljoner sönderskurna kvinnor har fått vara en tyst skandal. Det är alltför ömtåligt för utomstående "vita" att lägga sig i. Det skulle ses som förmynderi. Traditioner och gamla bruk hör också ihop med f d kolonialfolks behov av att hävda sin autenticitet. Men skulle WHO ha blundat och tigit om det varit "gammal tradition" att slita ut ögonen eller skära av näsa och öron?

Men brott mot mänskliga rättigheter är något som angår oss, angår oss alla. Det hjälper inte med fördömanden och förbud. Det måste ske med upplysning och åter upplysning. Det kommer att ta lång tid. Försöka förstå och få människor att förstå. Och det kommer an på vederbörande folk själva. Men på oss, utomstående, kommer det an att ge skandalen röst, att väcka en storm av opinion till stöd för dem som arbetar för dessa kvinnor och barn. Här gäller det brott mot miljoner barn som inte har någon rätt, något val, något medvetande, barn som behandlas som föremål, totalt utlämnade i ett uråldrigt patriarkaliskt samhälle. 1979 är "barnets år". Vi måste låta det bli dessa miljoner plågade små flickors år. ■

**NORDISKA
AFRIKAINSTITUTET**

NY BOK FRÅN NORDISKA AFRIKAINSTITUTET

I serien "Kvinna i u-land", producerad av SIDA och Nordiska afrikainstitutet, har nu utkommit:

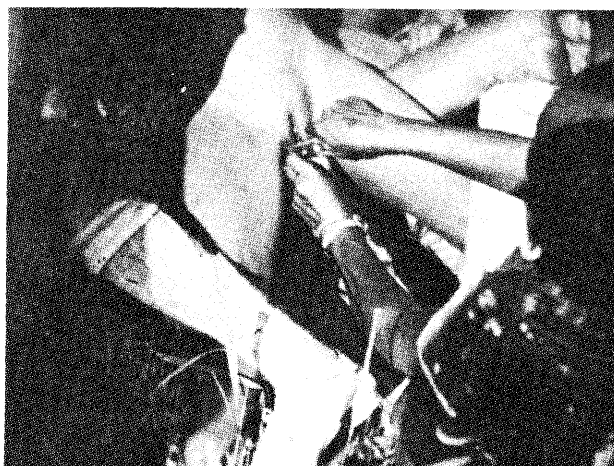
Berit Härd, **Tjänarinnan. Kvinna i Sudan.** 105 s. Uppsala 1979. Pris: ca 20:50.

Tidigare har utkommit:
Anita Jacobson-Widding, **Försörjerskan. Kvinna i Kongo.**
Zenebework Tadesse, **Kvinna i Etiopien.**
Cecilia Molander, **Kvinna i Vietnam.**

Böckerna kan köpas i bokhandeln eller beställas från

**NORDISKA
AFRIKAINSTITUTET**
Box 2126, 750 02 Uppsala

Fakta om omskärelse

Kvinnlig omskärelse eller klitoridektomi är en mycket spridd sedvänja. Den lindrigaste formen kallas *sunna* och innebär att spetsen av klitoris skärs bort. Vanligast är att man avlägsnar hela klitoris och det förekommer i mer än 25 afrikanska länder. Ofta kombineras operationen med att man tar bort de inre blygdläpparna. Det är denna typ av kvinnlig omskärelse Marakwetfolket använder.

Infibulation innebär att efter omskärelsen sys insidorna av yttre blygdläpparna ihop. Det sker på unga flickor, och vid giftermålet vidgar mannen med en kniv den öppning som lämnats kvar för urin och mensblod, så att man och hustru kan ha samlag med varandra. Det förekommer på sina håll att kvinnor på nytt sys ihop efter barnsbörd. Det finns registrerade exempel på att detta drabbat kvinnor ända upp till tio gånger under deras livstid. Infibulation är begränsad till Afrikas horn och mindre delar av Sudan, Etiopien och Kenya.

Manlig omskärelse innebär att förhuden skärs bort och det kan göras mer eller mindre omfattande. Hos Marakwetfolket (ett folk i Kenya som du kan läsa om på de följande sex sidorna) är det en operation som tar ungefär tio minuter att genomföra och som innebär att förhuden skalas av en bra bit upp. I Marakwet anser man att klitoridektomi inte på något sätt hindrar en kvinna från att njuta av sina samlag. Att kvinnor har sexualdrift är lika självklart som att män har det.

Man har i Marakwet flera olika förklaringar till varför man omskar barnen. En är deras uppfattning om vad som är estetiskt. Flera yngre personer berättade att det skulle vara dem rent motbjudande att ligga med någon som inte var omskuren. Men också traditionen och känslan av det egna folkets identitet och gemenskap spelar roll. "Våra gamla har lärt oss att vi ska göra så här. Därför gör vi det. De lärde sig det i sin tur av sina gamla. Vi har alltid gjort så här."

I Marakwet förblir man barn — om initiering i en by i Kenya

text och bild: Ann Lilljequist och Wilhelm Östberg

Om hur barn blir vuxna hos Marakwet — ett åkerbrukande folk i nordvästra Kenya — berättar här Ann Lilljequist och Wilhelm Östberg, forskare vid Socialantropologiska institutionen, Stockholms universitet, respektive Etnografiska museet i Stockholm. De har under 2,5 år bedrivit fältstudier i Marakwet och här försöker de skildra initieringen så som den framstår för Marakwet själva. Det väsentliga med omskärelse och initiering är att bli vuxen, att kunna bilda familj och att godtas som fullvärdig medlem av byn.

— Hur var det för er? Blev ni omskurna på sjukhus eller hemma i familjen?

Ofta när vi blev närmare bekanta med människor i Marakwet kom den frågan upp. Vi brukade svara rätt undvikande, något om att vi i vårt land inte alls har samma sedvänjor som de. Detta tolkades som att själva det praktiska utförandet och ritualerna kring det hela måste vara annorlunda hos oss, men att vi ändå gått igenom själva operationen. Att vi *inte* skulle gjort det — den tanken föll de flesta inte in.

Våra Marakwetmedarbetare, som dels kom oss nära un-

Vid initieringen har ungdomarna särskilda skinnkläder. De får dem av någon nära vän till föräldrarna, och dessa kommer sedan att bli en slags fosterföräldrar. Flickorna har pannsmycken och en käpp i handen.

...n om man inte är omskuren

der ett par års fältarbete, dels hade gått i västerländskt orienterad skola, visste förstås hur det låg till. Men de behöll det för sig själva. Antagligen hade det återverkat negativt på dem om det blivit spritt att de arbetade för några som var "barn".

Det är nämligen detta initieringen står för: att markera övergången från barn till vuxen. Själva operationen är bara inledningen på en process av undervisning och prov av olika slag som de unga initianderna genomgår för att kunna accepteras som vuxna.

Under initieringen som pågår i fyra veckor ges de unga all den kunskap och insikt som är nödvändig för att klara sig i ett bysamhälle. De lär sig Marakwets historia, får förklaring på olika sedvänjor, blir förtrogna med hur man skall vara för att bli en bra man eller hustru, förälder och granne. De lär sig hur man

klarar sig under torrår, likaväl som de får den första kontakten med vuxenlivets ritualer och gemenskap.

Initieringen är det traditionella samhällets skola, och var tidigare den enda formella utbildning Marakwetbarnen genomgick. Men nu finns också den vanliga skolan, och Marakwet är inte längre bara ett folk utan också ett distrikt i staten Kenya. Numåste Marakwetbarnen skaffa sig kunskaper både om bysamhället och om livet i det större samhället. Initieringen är emellertid fortfarande en genomgripande upplevelse i ungdomarnas liv och har stor betydelse i människors medvetande.

Kraven på omskärelse kommer från barnen

Det är barnen själva som pressar på för att det skall bli initiering. Det sker vid jultiden då man skördat.

Ännu har inte arbetet med att förbereda fälten för nästa års sådd kommit igång riktigt på allvar. Det finns ganska gott om mat, och man tar igen sig efter det gångna odlingsåret.

Barnen är trötta på att kommanderas, skickas hit och dit med ärenden, ta hand om småbarnen, inte få vara med när det är öl, eller när det är bystämma.

De vill bli vuxna. Därför samlar de nu stora lager ved inför den månad de ska tillbringa i skogen, och för alla ceremonier som skall utföras. De brygger öl åt de äldre männen och föreslår att dessa sitter ner tillsammans och diskuterar vad gamla män brukar diskutera...

Det skall fastställas om stjärnorna står rätt för en så viktig ceremoni, om det är rätt tidpunkt jämfört med initiering i andra delar av Mara-

kwet, om det finns honung för ölbryggningen och mat nog.

När man väl bestämt att tidpunkten är den rätta sprids budskapet, och släktingar från hela Marakwetområdet kommer för att delta. Nu har man tid för att festa.

Flickornas initiering

Klockan är väl omkring fyra på morgonen när Jepchumba, dottern i vår grannfamilj och initierad förra året, bankar på min dörr — det är dags att gå! Huttrande, med varsin kofta över axlarna börjar vi gå. Det är torrperiod, tiden för festande och för ceremonier, och dammet yr upp i mitt ansikte, när jag försöker hålla jämna steg med Jepchumba. Äntligen syns ett eldsken mellan träden. Där är människor församlade, sång hörs svagt, och vi saktar våra steg. Jag känner hur jag skakar, av kylan, men också av nervositet. Vi tas emot utan några större ovationer, bara lågmälda, snabba handtryckningar. Jag får en mugg upphettat majsöl i handen. Det värmer. En bit från elden står flickorna som ska initieras. De har vaga begrepp om vad exakt det är som ska ske. Man har sagt dem att de kommer att känna lite smärta, och att de sedan kommer att vara vuxna kvinnor.

Nu står de i en ring tätt tryckta mot varandra, med armarna om varandras axlar. De visar ingen upphetsning, ingen rädsla. De rör sig runt, runt i en långsam, nästan sömngångaraktig dans. Man kan få för sig att de är oberörda, likgiltiga, så tomma är deras ansikten på uttryck. Men jag vet ju att de vakat hela natten, sjungit och dansat. De har suttit inför de gamla kvinnornas forskande blickar och rannsakat sig själva. Erotiska förbindelser, småstöder, diverse ofog, allt måste nu fram. Hat och avundsjuka som de känt. Det är viktigt att gå till initiering-

en "ren", att lämna det gamla bakom sig för att det nya vuxenlivet ska börja. Flickorna befinner sig i själva verket i ett slags extatiskt tillstånd; de är helt inne i det som nu händer.

Så med ens blir det liv och rörelse, fler har strömmat till, pratar och skrattar. Det är tid att gå, det är tid att gå! Och så börjar skaran röra sig ner mot floden. Först går initianderna på rad, fotbjällrorna de har runt vristerna skramlar. Vi andra kommer efter, och nu är vi bara kvinnor. Männen har stannat kvar uppe bland husen. Det är inte bara kvinnor från byn, utan också från de kringliggande byarna. Ingen säger just något, men vi byter blickar och ler. Vid floden stannar alla upp och står tysta. Initianderna skiljer ut sig lite från den övriga flocken. Ett dämpat skratt hörs. En äldre kvinna lyfter sin hand och ser befallande ut över skaran. Nu får ingen tala. När vi står där börjar mörkret övergå i grått och solen ska snart gå upp. Stämningen är förtätad, alla ansikten uttrycker allvar och intensiv uppmärksamhet, allas blickar är riktade mot flickorna, som redan är avklädda och halvvägs ner i vattnet. Den gamla kvinnan går med i, tar flicka efter flicka och tvättar henne noga över hela kroppen, tar en näve nässelblad och gnider henne med i skrevet. Det gör att smärtan blir mindre, förklarar någon för mig senare. Strax har flickorna kommit upp igen, klätt sig och torkat sig, vi är med långsamma, högtidliga steg på väg uppför backen igen. Fortfarande får ingen säga något.

Just som solstrålarna bryter fram är vi uppe på krönet. Där står männen samlade med lövruskor i händerna. De tillåts vara närvarande under operationen, men de ser bara flickans rygg, medan vi andra ställer oss så att vi kan se det

hela framifrån.

Men först ska någon visa de unga flickorna hur de ska sitta! En äldre kvinna går fram och sätter sig på stenen på krönet, hon håller armarna rakt upp, benen ut åt sidorna, med vidöppna ögon stirrar hon stelt upp i luften. Två unga män rusar fram, lyfter upp kvinnan och ska bära bort henne gemensamt, men det bär sig inte bättre än att de tappar henne, hon är för tung, och alla tre rullar runt i gräset. Stort jubel, den intensiva stämningen släpper för en stund, men inte länge, för nu är det allvar och den första flickan sitter redan på stenen och framför henne står omskärskan med sin kniv. Operationen tar ungefär en minut, hela tiden stirrar flickan upp i luften med uppspårade ögon, hon visar inte smärtan med en blinkning, inte en ansiktsryckning. Så lyfter omskärskan sin kniv och de båda unga männen skyn-dar till och bär bort flickan. En efter en stiger fram, det hela går raskt undan, och snart sitter hela raden av flickor lite avsides i en glänta. Var och en sitter på en hög löv som redan är röda av blod, det är läkande örter. Kring stenen borta på krönet har dansen börjat, en rytmisk sång hörs och männen och de flesta kvinnorna har börjat dansa.

Skinnskläder och Pepsi Cola

Men så står omskärskan där igen, för operationen är inte över som flickorna (och även jag) trott. De har gått igenom den officiella delen av den, den som är till för att visas upp, och de har varit modiga och klarat den bra, men ännu är det inte färdigt. Omskärskan går från flicka till flicka och fortsätter sitt arbete under några minuter på var och en. Nu är det tillåtet att visa smärta. Flickorna biter sig i läpparna, kvider.

Men nu är mödrar, äldre systrar och kvinnliga släktingar där, de håller hårt om sina barn, kramar deras händer, lovar dem presenter. Runt flickorna och omskärerskan står muren tät av kvinnor. De dansande längre bort har ingen möjlighet att se vad som försiggår.

Äntligen lyfter omskärerskan sin kniv. Nu blir det en väldig aktivitet kring flickorna, de kläs av sina bomullsklänningar och får kläder av skinn istället. Varje flicka får skinnplagg, som sytts av en vän till hennes mor, detta innebär att man knyter band för livet. Det blir en gudmor/guddotter-relation. De får en Pepsi Cola att dricka, de sätter sig upp, makar åt sig på högen av löv, grimaserar åt smärtan, drar ner skinnkjolen över skötet för nu närmar sig ett par äldre män.

Med flaskan i handen lyssnar de till de välsignelser de gamla männen och kvinnorna uttalar över dem. Strax kommer man att bära över dem till *kapkore*, flickornas initieringshus, där de ska stanna en tid, läka sina sår, undervisas av kvinnorna, vila sig, fläta halsband m.m. Det är en intensiv period, med mycket mat, presenter, när de står i centrum för hela traktens uppmärksamhet. Byns alla kvinnor tillbringar större delen av sin tid i *kapkore* och medan barnen är i initieringshuset får inga samlag förekomma i byn.

Pojkarnas initiering

En glänta är röjd i skogen, fyra stenar placerade i det öppna gräset ca en halv meter från varandra. På stenarna finns torkad kodynga. Några män kommer rusande ut ur skogen med lövruskor i händer och motar bryskt ut alla från ången. Så med ens står omskäraren där, klädd i ett stort skinn, man kan inte se vem det är. Den äldste av ini-

tianderna springer fram naken mot omskäraren, sätter sig på en av stenarna, håller armarna stelt upp i luften, benen särade, kroppen spänd, stirrar rakt upp i luften. Nu får han inte röra sig, inte en muskel får rycka till. Omskäraren drar fram hans förhud med vänster hand, skär, lägger med en sirlig gest ner skinnbiten på marken. Bakom honom står en man med ett kort, svart spjut, som han stöter mot pojken bröst, två unga män rusar fram, lyfter upp honom från stenen och bär honom in i skogen. Pojken håller fortfarande kroppen spänd i samma ställning, under den knappa minut som förflutit har han varit helt orörlig. Så är det nästa pojkes tur, och nästa och nästa.

Pojkarna bärs sedan iväg till *kaptarus*, initieringshuset i skogen. Omskäraren följer dem dit för den andra, mer omfattande delen av operationen.

Vid gläntan har under tiden folk börjat slåss rituellt med lövruskor i händerna. Polariseringen i manligt och kvinnligt markeras, män och kvinnor daskar till varandra och dansar på ett retsamt sätt, gör utmanande gester, räcker ut tungan, knyter näven åt varandra. Några kvinnor har varit i skogen och hämtar stora buntar av den välsignelsebringande växten *sinendet*, kvinnorna trär den över huvudet som kransar och männen gör armlänkar. Efterhand försvinner männen en efter en iväg från festplatsen och in i huset där pojkarna finns.

Initieringshuset

Några timmar efter själva operationen har de flesta av byns män samlats vid *kaptarus*. Man står och småpratar på den röjda platsen framför ingången, provar skämtsamt de rituella slagsmålen med lövruskor, några går in

och sätter sig. Pojkarna sitter bakom huset hukande över sina blödande sår. Ibland låter någon av dem en droppe saliv falla ner på såret. Några män hämtar ved och gör upp eld.

Det finns en förtätning och en intensitet i luften som inte förekommer i det vardagliga livet. Replikerna är snärtigare, man uttalar sig dubbeltydigt och med en rituell klangfärg i språket. Nu används de hemliga orden och beteckningarna som bara initierade män känner till och som bara uttalas i *kaptarus*.

Fram på eftermiddagen vill jag gå hem ett tag. Alla sitter nu runt elden och samtalar, och mitt uppbrott blir anledning till att man växlar några ord om vad jag bevittnat, och vad som ska följa under den närmaste månaden. En man berättar för mej om de regler, som gäller i *kaptarus*, om hur jag ska närma mig huset, när jag kommer tillbaka, om vilka rituella gester man välkomnar alla besökare med. Så tillägger han att det är i sin ordning att jag deltar i byns initieringsceremonier, men att jag ska "vara aktsam om detta, som är nära människors hjärtan".

Efter ett par veckor har pojkarnas sår läkt så mycket att de kan börja gå som vanligt igen och röra sig runt i skogen kring initieringshuset. De klär sig nu för en tid i kvinnokläder. Den intensivt pressade stämningen från omskärседagen är borta och kommer bara fram i samband med vissa prov som pojkarna ska gå igenom innan de kan upptas i det normala bylivet igen. Mest förflyter dagarna i en stilla lunk, där man äter, dricker öl, täljer på yxskaft och pilar, hugger urholkade trädstammar till bikupor. Så sysslar man förstås med det som är hela initieringens syfte och innehåll: att förbereda ungdomarna för livet som mogna, ansvars-kännande bybor. De har långa

diskussioner med männen om hur man bör förhålla sig i olika lägen. Hur man ska hindra att ens hustru föder barn oftare än vad som är bra för familjen. Man uppehåller sig vid det manliga och det kvinnliga, familjebildning och frukt-samhet. Man gestaltar rituellt det som unga nyblivna män nu står inför, man kontrasterar, men man går också in i motpolen, det kvinnliga. (Och i *kapkore*, flickornas initieringshus, förekommer det scener, där kvinnorna kör fram vilt spretande hackskäft mellan benen och med liv och lust lever ut det manliga.) I stiliserad, ritualiserad form genomlever man allt det som väntar, när man ska komma tillbaka till byn som vuxen.

Efterhand som dagarna går förs man tillbaka till vardagen igen och med korta avbrott för olika ceremonier och mandomsprov, rör man sig nu bort från det rituellt känsliga tillstånd man befunnit sig i sedan omskärslsen.

Att bli vuxen

Vid *kibunu*, den ceremoniella återkomsten till byn, integreras på nytt flickorna och pojarna, som varit skilda från husen, fälten, djuren, men nu i sin nya kapacitet som vuxna. Aldrig mer tar de på sig de kläder de burit som "barn". I skogen har man slutit ingången till initieringshusen, "orden blir kvar därinne", och ingen kommer någonsin mer att gå in i dem. När man nästa gång ska omskära barn byggs nya hus.

En del av ungdomarna kan inte på allvar axla sin nya position i byn. De som bara är kanske tio år gamla kommer att återvända till skolan och tillbringa åtskilliga år ännu som maktlösa elever. Men åtminstone en del av de äldre är snart gifta och därmed definitivt vuxna.

I själva verket har de unga ganska länge deltagit i vuxenlivet. I ett samhälle med själv-

hushållningsekonomi som Marakwet är barnvärlden inte skild från vuxenvärlden, utan så snart barnen lärt sig gå deltar de i de vuxnas dagliga sysslor. De har tidigt god inblick i hur den dagliga överlevnaden och försörjningen fungerar, mycket mer än vad barn har i ett högindustrialiserat samhälle som vårt. Grödor och djur, marknadsplatsen, hushållssysslor och olika hantverk, detta har de gradvis blivit allt mer förtrogna med efterhand som de blivit äldre. Men vid initieringen får vardagslivet en ny dimension. Arbetet, och livet med de andra i byn sätts in i ett sammanhang, ges sin legitimitet.

*

Men numera är initieringen inte det enda som gör Marakwetungdomarna till vuxna, kompetenta människor. De går också i skola, och många har ambitionen att få avlönade jobb eller att gå vidare till högre utbildning. Marknadsekonomin bryter in i Marakwet och klassmotsättningar börjar göra sig gällande. Många far illa vid konfrontationen med det större samhället och särskilt utsatta verkar unga flickor vara. Ett par korta exempel belyser det.

En av döttrarna i en grannfamilj till oss gick ut andra årskursen i gymnasiet med halvdana betyg. Hon sökte jobb som småskolelärare, utan att lyckas. Hon tog sig då för att personligen besöka alla tjänstemän i den lokala förvaltningen, som kunde tänkas påverka lärartillsättningar. Hon ville till varje pris få ett jobb. Hennes familj hade använt alla sina tillgångar på hennes utbildning, och nu ville hon i sin tur betala de yngre syskonens skolgång. Dessutom hade hon under gymnasietiden kommit i kontakt med en mera urban livsstil och västerländska värde-

ringar, och såg ingen framtid i att "slita på fälten".

Hon fick faktiskt erbjudande att börja i en av skolorna nästa termin. Medan hon gick hemma och väntade på att det nya jobbet skulle börja upptäckte hon, att hon var med barn: ett annat resultat av besöket hos distriktadministrationen. Därmed var det omöjligt för henne att börja tjänsten.

Nu kom en besvärlig period, när hon försökte få barnafadern att ta sitt ansvar, vilket han vägrade.

Vad skulle hon nu använda sin utbildning till? Vad skulle det bli av henne?

Gå i skola eller föda barn

Plomena, hennes kusin, drabbades av en liknande katastrof. Hennes pappa är en tämligen framgångsrik småbrukare och har verkligen inte sparat någon möda för att kunna ge sina barn utbildning till skillnad från många andra i Marakwet. Vid ett tillfälle hörde vi barnens farfar diskutera detta med familjen och han var i stor undran över det idoga intresse Plomena och hennes syster visade för skolan:

Farfar: — Mitt barnbarn, hur länge ska du egentligen gå i skolan? Du är initierad, varför gifter du dig inte och får barn?

Plomena: — Det är också bra att lära sig sådana saker som inte är "av huset" (allt traditionellt).

Hennes far: Om hon går till en man nu och inte har gått i skola, och inte har ett arbete, kommer hennes barn då att få det bra? Du vet att allt är mycket dyrt nuförtiden.

Farfar: Ngalewok, ngalewok bo kenyisiechu (dina ord, dina ord, de är av dessa tider).

Sedan tillade farfar vänd om till Plomena: — Du går alltid till floden och tvättar dig och tvättar dig. Är det dina barn du tvättar bort?

Samma år gick Plomena ut

andra klassen i läroverket, men hade inte bra betyg nog för att fortsätta till högstadiet. Liksom sin kusin försökte hon få arbete utan resultat.

Mamman som är aktiv i den lokala kyrkan, talade med den katolske prästen i området, och Plomena antogs som sköterskelev vid ett missions-sjukhus. Hon hade inte varit vid sjukhuset mer än en månad när hon dog, efter att ha försökt framkalla abort med hjälp av en överdos malariatabletter och andra tabletter som skulle vara "bra för magen".

Den nya eliten

Det visade sig vara en lärare vid en av skolorna i Marakwet som var far till barnet.

Det är ingen tillfällighet att Plomena och hennes kusin blev med barn med just lärare och administratörer. De står utanför den sociala kontrollen. Vanligen reder man ut fall av utomäktenskapliga barn vid bystämma, men dessa personer tycker inte att de behöver gå dit, och byborna har inga medel att tvinga dem dit. De utgör en elit, som faktiskt kan fara fram som det behagar dem i byarna. Många skolflickor drabbas.

Marakwet-ungdomarna befinner sig i en besvärlig mellanställning mellan bysamhället och villkoren i det moderna kenyanska samhället. En del klarar sig inte, som lärarkandidaten som aldrig fick börja sitt jobb, och Plomena som dog vid ett misslyckat abortförsök. De som trots allt kommer in på skolor och som får jobba är i första hand den nya elitens barn. En klassskiktning uppstår i Marakwet. Och den är ett våld mot barnen, som är mycket allvarligare än det våld som vi utanförstående iakttagare kanske lättast fäster blicken på i unga Marakwetbors liv: omskärelsen. ■

LÄSTIPS

Böcker för barn från förskoleåldern och uppåt:

Ambjörnsson, R: TOMS NYA KLÄDER. *Gidlunds*

Baksi, M: IHSANS BARN, INVANDRARBARN I SVERIGE. *Verdandi/R&S*

Baksi/Claesson: ZOZAN — EN KURDISK FLICKA. *Verdandi/R&S*

Berg, L & L: BARN PÅ BALI. *Gidlunds*

Berg/Karlsson: VARFÖR JOBBAR CHAND? *Gidlunds*

Ek, B/Hultberg, U: MANUELA. INDIANFLICKA FRÅN BERGEN. *SR*

Ek, B/Hultberg, U: PEDRO. SKOPUTSARPOJKE FRÅN QUITO. *SR*

Flink/Göransson/Olsson: HEJ, SA YANG MEI. *Verdandi/R&S*

Jacobsson, G: TACK- HÅLL KÄFTEN. *AB*

Jalava, A: JAG HAR INTE BETT ATT FÅ KOMMA. *AB*

Knutsson/Andersson: JOSEFINE, 5, ZIMBABWE, AFRIKA. *Verdandi/R&S*

Lagerström, T: FLYKTEN FRÅN KERBORAN. *Opal*

Lundgren, G: HUR SKA DET GÅ FÖR ARMAS? *A&W*

Lundgren, G/Jacobsson, L: SALME, EN INVANDRARFLICKA FRÅN FINLAND. *A&W*

Löof-Eriksson, M: MANUEL LUNDSTRÖM FRÅN SYD-AMERIKA. *Verdandi/R&S*

Lundgren, G m fl: MARITZA — EN ZIGENARFLICKA. *A&W*

Olofsson, R: JAG HETER GOIKO. Om en invandrapojke från Jugoslavien. *R&S*

Peterson, A-M & H: RADOVAN OCH RITVA. Två invandrarbarn från Jugoslavien och Finland. *A&W*

Walkare, G: MARIAMU FRÅN KIJJI. *R&S*

SIDA ger ut en serie om BARN I U-LAND, som man kan få gratis (i den mån titlarna finns kvar). Beställs från SIDA, Informationsbyrå, 105 25 Stockholm. Här är ett urval titlar ur den serien:

Fröberg, P: MARIA FLYTTAR TILL LIMA

Geijerstam/Levander/Kvarnström: FILIP BLIR UT-LÄNNING

Håkansson, M: NÄR POLISEN KOM... Spanska barn berättar

Jordan, K: NIGAPWA — FLICKA I ETIOPIEN

Lovén/Fagerström: CARLOS I COLOMBIA

MEDAN BOMBERNA FÖLL. Om barn i Vietnam.

Petersen, P: VI BOR I ZAMBIA

Thorwall, K: SERGIO I CHILE (från Allende-tiden)

Wik-Thorsell, A-L: USHA — FLICKA I INDISK BY

Böcker för vuxna om barns möten med olika kulturer:

Goodman, M E: BARNKULTUREN. Samhälle och kultur sedda med barns ögon. *W&W*

Wallin, K: ATT VARA INVANDRARBARN I SVERIGE. Så är det — så borde det vara. Om kulturkollisioner och uppfostringsmönster, om barns utveckling och språkets betydelse. *W&W*

Lindström (red) /Berefelt/Thorsell: LIVET TRÄD. Världen genom barnets ögon. *R&S*

RECENSIONER och lästips

Stig Holmqvist/Aud Talle

Barheidas
tre hustrur

Aud Talle och Stig Holmqvist: Barheidas tre hustrur *Liber*

Aud Talle är socialantropolog och Stig Holmqvist frilansjournalist. I omgångar har de under en längre tid bott hos Barabaigerna och då närmast antingen hos, eller granne med, patriarken Barheida. De har valt att skildra barabaigfolket med utgångspunkt från kvinnorna, eftersom det är de som står för den dagliga produktionen, det dagliga överlevandet.

Barabaigerna är ett minoritetsfolk i norra Tanzania, vars levnadssätt det inte finns plats för i dagens Tanzania. De var traditionellt boskapsnomader, flyttade mellan torrtids- och regntidsbetesmarker. Vandringsystemet bröt samman när jordbrukargrupper slog sig ned på de odlingsbara delarna av deras område. Den oförståelse de möter för

sina problem, det förakt de möts av utanför sina egna kulturområden, är en rest av det koloniala arvet. Engelsmän och tyskar led försmädliga nederlag mot barabaiger och massaier, vilket bortförklarades med att de var otroligt grymma och blodtörstiga folk. Eftersom de inte var samarbetsvilliga brändes deras byar och i konflikter mellan jordbrukare och boskapsfolk stöttade administrationen av princip alltid jordbrukarna.

Förutom att ge en historisk bakgrund, beskriva den politiska uppbyggnaden, det juridiska systemet och ägandeformerna hos barabaigerna belyser boken förhållanden inom familjen och mellan olika människor, samt olika människors ställning i samhället. De saker som tas upp är bl a:

- Kvinnans respektive mannens ställning och troliga anledningar till att samhället är patriarkaliskt.
- Familjen som självständig produktionsenhet, socialt och biologiskt faderskap, den barnlösa kvinnans situation.
- Arbetsfördelningen. Familjestrukturen är patriarkalisk. Men männens traditionella uppgifter har försvunnit och de har inte tagit på sig några nya. Produktionen står kvinnorna för. Om nu människors ställning i samhället beror på den ställning de intar i produktionen, vad kommer då att hända i framtiden? Kommer patriarkatet att försvinna? Kommer männen att ta över några av de traditionella kvinnoysslorerna?
- Omskärrelse — kvinnlig och manlig. (Aud har skrivit en utförligare berättelse om kvinnlig omskärrelse bland massaier-na i Rapport 8/78)
- Kvinnornas rådsmöte beskrivs mustigt och utförligt. Det hålls med anledning av att en man förbrutit sig mot två av grundreglerna för hur en man får bestraffa sina hustrur. Mötet skall besluta vilket straff som skall utmätas. Under mötets gång stiger stämningen och munvigheten och frispråkigheten blir stor. Kvinnorna gör sig lustiga över hur värdelösa de äkta männen är som älskare. Ett sätt att ge maktlösheten utlopp. För till skillnad från männens

rådsmöten, där beslut fattas i stora övergripande frågor, kan ett kvinnomöte bara döma i frågor som direkt berör relationerna mellan könen.

Trots att boken tar upp alla dessa frågor, och ytterligare ännu många fler, är den lättläst och bitvis dessutom rolig (gäller speciellt kvinnornas rådsmöte). Den visar att problemen är mycket mer komplicerade än man kanske först tror. Själv fortsatte jag att fundera länge efter det att jag läst boken.

Britt Wettin

Cecilia Molander: Kvinnor i Vietnam

*SIDA och Nordiska
Afrikainstitutet*

Vietnam hotas av nya militära anfall. Livsmedelssituationen efter fem år är mycket svår. Dessutom hjälper man efter förmåga Kampuchas folk. En vietnamesisk poet, Che Lan Vien, som nyligen besökte Stockholm, berättade tex att tilldelningen av tyg nu är 4 m/person och år men av dem avstår man 1,5 m till människorna i Kampuchea.

Cecilia Molanders bok "Kvinnor i Vietnam" är i dagens läge nödvändigare än någonsin. Till sammans med Vietnam & Laosförbundets och SKV:s häfte "Rida på stormen" är den ett utmärkt material för studiecirklar eller för var och en som är intresserad av Vietnams kvinnor och den stora roll de spelat i befrielsekrigen och spelar i samhällslivet idag.

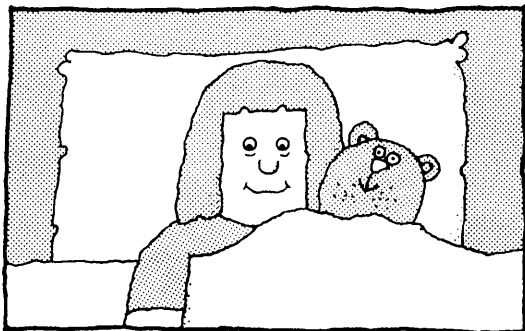
Matriarkat kan spåras i Vietnams avlägsnaste historia tre tusen år tillbaks i tiden. Sedan har följt århundraden av förtryck. Under ca 1000 år fram till 900-talet e Kr var Vietnam ockuperat av Kina och Konfucius' kvinnofientliga filosofi härskade och satte djupa spår intill våra dagar.

Huvudsakligen handlar dock boken om dagens kvinnor och inte minst om den viktiga roll kvinnoförbundet spelar. Självklart finns det många och svåra problem, när urgamla sedvänjor och moraliska föreställningar skall förändras. Men Vietnams kvinnor har trätt ut i samhällslivet, inte tillfälligt utan för att stanna.

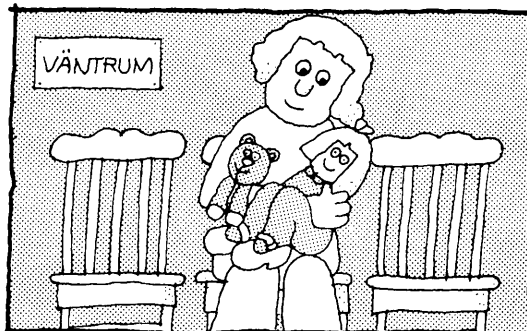
Boken rekommenderas varmt.

E.P.

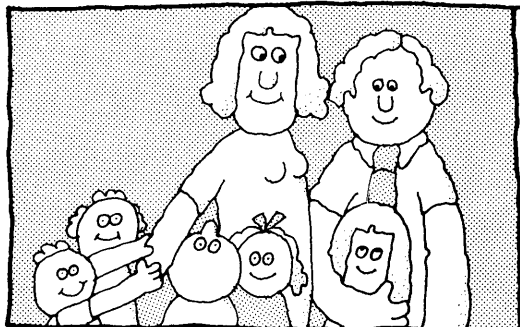
När får man föräldrapenning för tillfällig vård av barn?

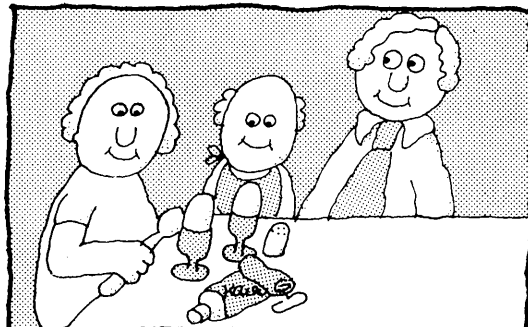
Du kan få föräldrapenning om du måste stanna hemma från arbetet när ditt barn är sjukt eller om den som brukar ta hand om ditt barn är sjuk.

Du kan också få föräldrapenning om du behöver följa med barnet till barnvårdscentralen eller folktandvården.

Vill du en dag om året besöka daghemmet kan du också få föräldrapenning.

När mamma ligger på BB kan pappa få föräldrapenning om han stannar hemma från arbetet och tar hand om andra barn i familjen. Han kan också vara hemma när första barnet är fött.

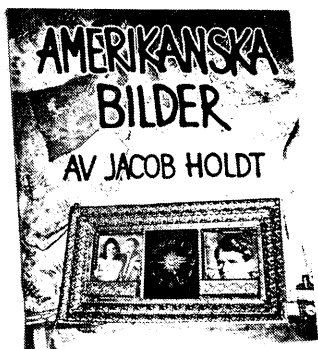
Det här gäller barn under 10 år. Antalet dagar per år man får ta ut med föräldrapenning för tillfällig vård av barn varierar. Det beror på hur många barn man har.

VIKTIGT!
DET ÄR EN SAK DU MÅSTE
KOMMA IHÅG. TALA MED
FÖRSÄKRINGSKASSAN
SENAST SAMMA DAG
DU TAR UT LEDIGHETEN.

Läs broschyren
som finns hos
försäkringskassan.

 FÖRSÄKRINGSKASSAN

Jacob Holdt: Amerikanska bilder

Liber

Jag har just — gripen och vanmäktig, upprörd över min egen passivitet och samtidigt stimulerad, lagt ifrån mig den bok, som jag tror kommer att förbli min största läsupplevelse på länge. Boken heter *Amerikanska bilder* och är skriven av en ung dansk, *Jacob Holdt*, som luffade runt i USA under fem år 1970—75, enbart försedd med sin stora tillit till det bästa hos människan och sin misstro till det värsta, samt en enkel kamera. Med denna tog han över 15 000 bilder, som på det mest inträngande och gripande sätt skildrar afroamerikanernas liv — deras sorg, apati, aggressivitet och livsglädje. Jacob Holdt lyckades — som få resenärer — få en inblick i deras mest intima liv genom att under sina år dela allt med dessa människor, kärlek, kamp och till och med kriminaliteten.

Han arbetade med bomullsplockarna i Södern, nästlade sig in hos överklassen i Alabama med hjälp av en korthårig peruk, slogs tillsammans med indianerna vid Wounded Knee, blev överfallen i de stora städernas ghetton, engagerade sig i de mexikanska invandrade druvplockarnas kamp för en egen fackförening, kort sagt knöt kontakter tvärs igenom alla samhällslager. Miljonärer, senatorer, narkomaner, prostituerade, homosexuella, Attica-fångar... Boken är en enda stor solidaritetsförklaring till det fat-

tiga, svarta USA, samtidigt som Jacob Holdt intensivt förklarar sin kärlek till hela det amerikanska folket — för dess spontanitet, värme och öppenhet. Det är det omänskliga samhällssystemet han vill åt, ett kapitalistiskt, profithungrigt system som han anser forma såväl bödel som offer. Under tiden jag läste boken greps jag alltmer av Jacob Holdts egen personlighet, varm, känslig, intensivt engagerad — nästan som en modern Messias — och hans förmåga till djupt känslöengagemang i de människoöden han möter liksom hans avslöjande, faktagrundade klarsyn av det amerikanska samhällets sociala

och ekonomiska konflikter. Som fotointresserad fascinerades jag också — vilket kanske kan tyckas ovidkommande i detta sammanhang — av hans fantastiska bildseende, känsla för motivet, dokumenterat i de fotografier som utgör mer än halva boken. Den fotografiska dokumentationen blir inte här ett konstnärligt självändamål, varje bild fyller en funktion, berättar något om livet — är insatt i ett socialt, politiskt och ekonomiskt sammanhang.

Måtte den inspirera alla som läser den att aldrig ge upp kampen för människovärdet, här hemma och ute i världen!

Gunilla Hogling

motvikten...

Prenumerera på Ny Dag!

ARBETARTIDNINGEN NY DAG — VPK:S TIDNING — utkommer onsdagar och fredagar. Prenumerera på tel 08/52 00 95 eller skicka talongen till Ny Dag, Box 361, 101 24 Stockholm.

☐ 150:— helår ☐ 80:— halvår ☐ 50:— kvartal

Namn

Adress

Postnr. adress

André Brink: Ut ur mörkret

Forum

En annan bok som också speglar apartheid-problemet — men i romanform är sydafrikanen André Brinks bok *Ut ur mörkret* (eng org:s titel *Looking on darkness*). Även denna grep mig djupt. Boken kan läsas på två plan. Den är en intensiv skildring av kärleken mellan en svart man och en vit kvinna, den lust och glädje men också rädsla och ångest de känner i sitt förhållande. Den utgör också en skrämmande beskrivning av det sydafrikanska samhällets förtryck av de svarta, de förödmjukelser de svarta måste

utstå på grund av sin hudfärg. Steve Bikos öde står i eldskrift för en, när man läser om Josephs, huvudpersonens, behandling i fängelset. När boken börjar, sitter nämligen Joseph fängslad, häktad för mord på den kvinna han älskade. Han klarade inte att leva med sin desperation inför omvärldens tryck. Här i fängelset i väntan på dödsdomen går han igenom sitt liv, bit för bit, sin uppväxt präglad av generationers kamp mot de vita, sin personliga utveckling under studieåren, relationerna till kvinnor och män han känt, teatern i hans liv — han blev skådespelare. Om och om igen kommer minnesbilder från hans starkaste kärleksrela-

tion för honom, bildar relief till hans nuvarande situation i fängelset, där han systematiskt berövas varje spår av identitet och människovärdighet. Romanen är ett starkt dokument över en svart människas tankar, känslor och upplevelse av sin situation i ett våldspräglad vitt samhälle, där hudfärgen fortfarande avgör vem som har rätt till en fullvärdig människotillvaro. Som vit skäms man. Att författaren dock är vit fyller en med glädje — denna förmåga till inlevelse i de svartas situation även bland liberala vita i Sydafrika måste ju på något sätt, någon gång bidra till en förändring av situationen. Eller...

Gunilla Hogling

BARN I DDR

I vårt socialistiska land har nästan alla barn — om föräldrarna så önskar — plats på daghem.

Filmer om BARN PÅ DAGIS — BARN I SKOLAN — BARN PÅ FRITIDEN — IDROTT FÖR BARN kan lånas från oss.

Även litteratur på tyska — om och för barn — kan lånas från vårt bibliotek.

DDR KULTURCENTRUM

Upplandsgatan 32. Box 668, 101 29 Stockholm tel. 08/34 78 12—13

Michele Wallace: Black macho & the Myth of the Superwomen

Dial press

Den svarta folkrörelsen Black movement i USA på 60-talet var ingenting annat än den svarte mannens kamp för att ta tillbaka sin förlorade manlighet.

Det skedde genom att han undertryckte den svarta kvinnan och erövrade den vita. Den vita kvinnan var en del av den vite mannens egendom. Det gick snabbare att erövra henne än att skaffa sig kontroll över produktionsmedlen.

Det var därför den svarta rörelsen misslyckades. De svarta ledarna nöjde sej med att definiera svart makt, black power, i sexuella termer i stället för i politiska och ekonomiska.

Dessa kontroversiella åsikter står Michele Wallace för i boken *"Black Macho & the Myth of the Superwoman"* (The Dial Press, New York, \$ 7.95). Boken har nyligen kommit ut i USA och betecknas av många ledande feminister som början till en svart kvinnorörelse.

Michele Wallace, 27 år och uppvuxen i ett välbärgat medelklasshem i Harlem i New York, har i

INTOURIST

inbjuder Er
att göra en resa
till Sovjetunionen

Det mest intressanta för varje säsong är resor till huvudstäderna i våra 15 unionsrepubliker, till konstfestivaler, samt vilo- och rekreationsresor till kurorterna vid svartahavskusten. Intourist ordnar specialresor också för olika yrkeskategorier och intressen.

SOVJETUNIONENS TURISTBYRÅ INTOURIST

Sergelgatan 21, 111 57 Stockholm, tel. 08/21 59 34

flera år skrivit artiklar för olika tidningar om förhållandet mellan svarta män och kvinnor.

Styrkan i Michele Wallace bok ligger nämligen i att hon analyserar den svarta befolkningens historia i USA ur könsrollssynpunkt. Hon gör det i egenskap av feminist och genom att göra upp med de svarta manliga historieskrivarna och den svarta rörelsens ledare. Hon citerar och kommenterar deras skrifter och får dem att framstå som enkelspåriga tänkare.

Michele Wallace menar att det inte funnits någon svart kvinnorörelse i USA hittills därför att svarta kvinnor inte velat förolämpa sina män. Svarta kvinnor har hittills också i första hand identifierat förtryck med rasförtryck. De har därför ägnat sina mesta krafter åt medborgarrättskampen.

Men besvikelsen över resultatet är stor. Civil Rights movement, Black movement och Black power var i första hand männens rörelser och kvinnorna har i dag upptäckt att de inte fått de rättigheter de räknade med.

Av den svarta rörelsens visioner om en svart kultur i Amerika blev det heller ingenting. De svarta har accepterat de vitas samhällssystem och ordnat in sej i samhällsklasser.

Männen var tacksamma för kvinnornas insats men de släppte aldrig fram dem till de främre leden.

Men Wallace är också bitter över att ha blivit övergiven för den vita kvinnan. Under kampåren på 60-talet började de svarta männen öppet visa sitt förakt för de svarta kvinnorna. Under täckmantel av medborgarrättsrörelsens slagord "lika rättigheter för alla" började de gå ut med vita kvinnor.

De föredrog det amerikanska skönhetsidealet — den vita kvinnan. Därmed gjorde de klart för den svarta kvinnan att hon inte hade något värde. Genom att erövra den vita kvinnan kunde de också sätta sej på den vite mannen.

Så återfick den svarte mannen sin förlorade manlighet och där stannade revolutionen, hävdar Michele Wallace.

Männen trodde på sin egen virilitet som ett medel för frigörelse. De gjorde sina könsorgan till en politisk maktfaktor.

Michele Wallace skriver också om det djupa förakt som alltid funnits mellan svarta män och kvinnor i USA. Det skapades under slaveriet.

På plantagerna kunde mannen inte uppfylla sin traditionella roll

som man — vara familjens överhuvud, beskyddare och ensam försörjare — eftersom han var slav.

Kvinnan framstod därför som ledaren i familjen. Förutom att sköta de traditionella kvinnoysslorna jobbade hon tillsammans med sin man ute på fältet.

Men hon var också den vite mannens egendom. Han kunde när som helst ta en svart kvinna utan att hennes man kunde ingripa.

Det är just det sista som skapat den svarte mannens bitterhet gentemot den svarta kvinnan, menar Michele Wallace. Hon var den vite mannens slav och inte hans.

Wallace ger de vita en stor del av skulden för dessa förhållanden. De har alltid haft intresse av att upprätthålla osämjan mellan svarta män och kvinnor. Men hon kritiserar också sina egna systrar och bröder som totalt ignorerat att studera sina egna könsroller genom tiderna.

Michele Wallace bok lär oss att ingen kamp kan lyckas utan kvinnornas medverkan. Men eftersom kvinnorna alltid varit förtryckta och åsidosatta måste de göra upp med sitt förflutna för att kunna kämpa sida vid sida med männen.

Annika Danielson

NÄR JAG BLIR STOR

**21 barn berättar om framtiden
för Lisa Berg och Annika Holm**

**"Om man lär känna växterna
och blommorna, då trampar man inte på dom"**

"Alla skall känna att dom behövs"

"Det kan inte bara finnas vi"

Efterord Johan Galtung

Gidlunds

ICA-handlarens butikslag jobbar för dig

Bra priser, bra kvalitet, nära till trevliga butiker.

Men det räcker inte. Det skall vara trivsamt att handla också. Råd och tips, vänlighet, service.

Butiken vill vi göra så att den passar dig och alla andra kunder. Därför lyssnar vi gärna på dina synpunkter.

Vi är vana att jobba i lag. Där var och en får sitt ord med. Butiksarbete är ju ett lagarbete där alla hjälps åt.

Varje ICA-handlare är sin egen. Varje ICA-butik är en arbetsplats för sig. Där samarbete mellan alla är naturligt och enkelt.

Handlarna samverkar inom ICA-rörelsen, tex när det gäller inköp, utbildning, finansiering och gemensam försäljning.

Ungefär en tredjedel av livsmedelsförsäljningen i Sverige går genom ICA-butikerna.

Mer för pengarna hos din ICA-handlare

ICA

Snart är det deras tur... Bospara för dina barn i HSB.

Idag är det ont om bra bostäder.
Vem vet hur det ser ut på bostadsmarknaden den dagen dom vill flytta hemifrån...
Börja nu. Kom till närmaste HSB-kontor. Eller skicka in kupongen.

HSBs Riksförbund, Informationsavdelningen, Fack, 104 20 Stockholm.

Skicka mig information om bostadsrätt i HSB och hur det går till att bospara.

Namn _____ Adress _____

Postnr/adress _____

HSB skapar botrivsel.